

K t
2301

821.163.6-2

120000066

COBISS

456
DRAMA®

Tone Partljič

MAISTER IN MARJETA

ali Memoari občinske tajnice

€ 2301

T 66/00

Chronika komedija v treh delih s prologom in epilogom.

In post scriptum.

1998

Dramatis Personae:

Femininum

MARJETA, občinska tajnica

IRENCA, njena hči

FERFILOVA ŽENA

MARA, čistilka

PEPCA, tajnica

ADELA, sindikalistka, kasneje županja z jajci

JOŽEFINA - FINA, dramska igralka

Masculinum

TOVARIŠ MARKO - SILNI, sekretar komiteja, bivši partizan
ŽANE, ujevejevec

FERI, ujevejevec, kasneje funkcionar družbenopolitičnih
organizacij

ŽUPNIK KRAMVOGEL, kasneje škof

GAUDA, Maistrov borec

LOJZE FERFILA, sindikalist, predsednik občine, sindikalist

BOGO HLAVAČ, ravnatelj Drame

JOŽEK, kurir na občini

MAISTROVI BORCI, živi in mrtvi

GENERAL MAISTER

Edina resnična zgodovinska oseba je Maister. Podobnost s
kakimi govoricami je zgolj slučajna.

PROLOG

Moderna pisarna na mestni občini. Računalniki, printerji, fotokopirni stroj, telefoni, mobiteli, faksi, projekcijsko platno... Lepe moderne slike na stenah. Pod palmo vodometek. Na omari nekako odmaknjen kip Rudolfa Maistra. Marjeta jemlje v roke darila. V glavnem same knjige.

MARJETA: (Bere napise v knjigah in darilih.)
"Za nepozabno tajnico naše občine."
"Naši Marjeti v novem življenjskem obdobju. Kolegice."
"Tudi midva sva šla isto pot! Čistilka Mara in kurir Jožek..."
"Spoštovani tajnici v spomin. Župan Slavko Grahek!"
V spomin, ko da sem že na parah. Pa ravno on se me je hotel znebiti. No, ne samo mene... Kako je že rekel: "Po občini se sprehajajo stari kadri, kot iz kamene dobe... Prevetrili bomo..."
Kar naj prevetrij! Brez mene. Bom prej sama odšla! Kako pa je bilo včasih tu! Saj ta nova pisarna ni več moj dom. Vse je novo. S temi računalniki in printerji se tako nisem znala sprijazniti.
Pravzaprav mi je že županja Adela dala vedeti, naj grem, ko je rekla, naj grem študirat jezike, štiri jezike in računalništvo...
Tu sem pustila svojo mladost in svoje življenje. Bilo je lepo. Včasih smo kuhali celo vino, klobase in seveda kavo. Ko so bile na primer volitve, smo tu kar

prespali. Oh, takrat je bila še Partija. Potem se je preselila. V raznih pisarnah sem delala, ta mi je bila najljubša. Sem rekla volitve? Tu smo čakali na rezultate. Pa ne na to, kdo bo izvoljen. Takrat so bile volitve še volitve. Vnaprej si vedel, kdo bo izvoljen. Trepotali smo samo za odstotke. Bo 100%, 99%, 98... Manj kot 97% nismo nikoli dosegli. V volilni udeležbi smo zmeraj premagali Ljubljano. Pa zdaj? Anarhija, neodgovornost. Tri dni po volitvah, pa še ne veš, kdo je poslanec. In kdo vse kandidira. Celo kriminalci. Tega nekoč ni bilo... Ampak vsega je enkrat konec. Službe, politike, celo države. In kaka darila smo si včasih dajali! Si obešali ogrlice okoli vratu, si pripenjali ure. Zdaj pa sami memoari. Janez Janša Okopi. Janez Janša Premiki. Dr. Janez Drnovšek Moja resnica... Če bi jaz napisala svojo resnico. Če bi jaz pisala memoare. Memoare občinske tajnice. Nekateri bi v luft skakali.

Ugasne luč in se napoti k vratom. Tedaj se vrata omare odpro, zabliska se in zagrmí, zaslišimo mogočen glas.

GLAS: Pa jih piši! Piši svoje spomine, Marjeta!
MARJETA: Zaboga, kdo je!?

Prižge luč. Vidi odprto omaro in v njej Maistrov kip. Gre k omari, jo pregleda, zapre in zaklene s ključkom. Pogleda pod mizo in nikjer nič ne vidi. Spet ugasne luč in se na hitro odpravi. Vse se ponovi. Grom, blisk in omara se odpre.

MARJETA: Pa ja ne govoriš ti, Maister?

MAISTROV KIP: Jaz govorim, Marjeta.

MARJETA: Kipi ne govorijo.

MAISTROV GLAS: Pride čas, ko mora tudi kip spregovoriti.

MARJETA: Bron govori?

MAISTROV GLAS: Ne bron... Moj duh! Oglasim se ljudem, ki se jim moram oglasiti! Takim, ki si zaslužijo, v dobrem ali v slabem. Ti si zaslužiš. Ti si poskrbela, da nisem končal na odpadu. Zato ti pravim: piši, piši te svoje memoare. O sebi, o občini, mestu Mariboru, toda piši tudi o meni, o mojih borcih. O tem, kako so nas zapostavljali.

MARJETA: Maister! Zdaj imaš velik kip sredi parka. In mogoče te bojo postavili tudi v Ljubljani.

MAISTROV GLAS: Zdaj! A kaj so delali vsa desetletja!? Tudi zdaj ne postavljajo kipa zaradi mene, ampak zaradi sebe... Piši!

MARJETA: Bom. Zdaj bom imela čas.

MAISTROV GLAS: Ko boš napisala, mi pridi povedat.

MARJETA: Sem ne bom mogla več.

MAISTROV GLAS: Ne sem... V park pridi... Pozno zvečer, da se bova lahko pogovorila.

MARJETA: V park? Pred tvoj kip s sabljo?

MAISTER: Seveda. Ne vem, kaj bojo naredili s tem kipom. Menda ga bojo dali nekam na deželo. Hvala ti, da si me takrat skrila!

Hvala ti! In pridi, ko boš napisala...
Pozdravljena. Zdravstvuj, zdravstvuj,
zdravstvuj. In ne pozabi me...Meee!
(Kovinsko odmeva.)

MARJETA:

Ah, ubogi Maistrov duh. Prav, pisala bom.
Te memoare. Mojo resnico! Moje premike
sem in tja po občini! Na svidenje!
(Gre.)

PRVI DEL

Prva slika: RAPORT

*Slišimo tipkanje na pisalni stroj. na odru vidimo napis
April 1962. Morda pa le slišimo Marjetino napoved časa.
Mestni komite ZKS:*

MARA: Ti veš, zakaj nas je poklical?
JOŽEK: Mene večkrat tako pokliče in mi reče,
nesi to pošto na občino, na UJV, na
sindikate. Samo hitro. Jaz pa mu rečem:
Seveda hitro, saj sem kurir. Že v
partizanih sem bil kurir. Mogoče nas bo
kam poslal.
PEPCA: Kaj bo mene pošiljal, saj nisem kurirka.
Sem tajnica v Partiji. Za kadre. Da le ni
kaj slabega! Nekoč je poklical svojo
tajnico Angelco in ji rekel, naj ne hodi
več v službo, saj so izvedeli, da je njen
bratranec duhovnik v Beli Krajini... Taki
pa ne morejo biti v službi v Partiji...
Da ne bo rekel kaj podobnega.
MARA: Meni že ne. Nimam nobenega bratranca,
same sestrične...
JOŽEK: Ah, nič hudega ne bo.
PEPCA: Da bi Silni kar tako klical...
SILNI: (Vstopi.) Mirno!

*Se postavijo mirno. Silni je v usnjenem jopiču in
škornjih.*

SILNI: Zdravo! Na mestu voljno!

Se prestopijo, si oddahnejo.

SILNI: Vse v redu? Smo vsi? Zakaj sem vas poklical?

PEPCA: Ne vemo, tovariš sekretar.

JOŽEK: Mogoče je kaka pošta za odnest.

MARA: Jaz nisem nič kriva.

SILNI: Kriva? Vsi smo krivi! Poslušajte! Kot vidite, tovarišice tajnice Angelce ni več. Poslali smo jo na drugo dolžnost. Jutri pride nova tajnica. Da ji boste pomagali! Vi, tovarišica Pepca, jo uvedite v delo! Mislím, pokazali ji boste, kako se telefonira, kako se piše na pisalni stroj, povedali, kaj je zapisnik, kaj zabeležka, kako se pišejo vabila. Ste razumeli?

PEPCA: Razumela.

SILNI: Nič ne zna, a je naš kader! Vi, tovarišica Mara, glejte, da bo imela vse čisto! In naučite jo kuhati kavo! Tam je kuhalnik, v omari šalce in pisker.

MARA: Vem, saj pomivam posodo. A ne zna kuhati kave? Jo lahko jaz?

SILNI: Nič vi. Tajnica bo in mora znati vsaj kavo kuhat. Jožek, duša kurirska, ti ji povej, kdo je kdo v Partiji, na občini, SZDL... Pokaži ji, kako se napiše naslov na kuverto, pokaži položnice in drugo. In da ji boš že na pošti sortiral pošto. Razloži ji, kaj je zaupno in kaj strogo zaupno.

JOŽEK: Brez skrbi, tovariš Silni!

SILNI: Ima kdo kako vprašanje?

VSÍ: Ne.

SILNI: Ne lažite, laži ne maram. Seveda hočete vsi vprašati, zakaj pa jo jemlje za

tajnico, če punca nič ne zna. Sprašujete se, kakšna tajnica Partije bo, če še ni imela v rokah telefona, če ne zna vtakniti papirja v pisalni stroj, če še ni pila turške kave... Zakaj jo torej jemljem za tajnico?

To bi radi vprašali, pa ne upate! Ker sem njenemu očetu tako obljubil. Njen oče je bil moj prijatelj in najboljši mitraljezec v moji četi. Gnali smo Nemce proti Koroški, jebenti Boga nemškega. Drugod po Evropi je bil že mir, mi pa še gori okoli Prevalj... boji, zasede, juriši na ustaše in Nemce... Pa ga je ustrelil nek prasec snajperski... 10. maja 1945. Razumete? V naročju mi je umiral. Moj najboljši mitraljezec. Rekel je: "Komandir Silni! V Trbonju imam deklico... nezakonsko... nisem se še utegnil poročiti... Eno leto je stara... Na postojanki v kmečki hiši. Ime ji je Marjeta. Ti poskrbi zanjo, daj mi besedo, partijsko besedo mi daj!"

Dal sem mu jo. In je umrl. Jebenti, taki časi so bili, zdaj pa bi nas radi neki informbirojevci, neki inteligentni, neka sovražna emigracija, neki elementi zajebavali. Spraševali o kvalifikacijah, šolah... Smo se zato borili...? Zato bo prišla jutri sem Marjeta. Sedemnajst jih ima. Če se ji samo las skrivi, če je ne boste dobro inštruirali, potem se pazite! Povejte to vsem v Partiji in tudi onim pedrom na občini! Saj menda veste, kdo je sekretar Partije Marko? In zakaj je moje partizansko ime Silni?!

JOŽEK: *(Skozi solze.)* Kako ste to povedali! Vi ste partizan, komunist od nog do glave; a ste tudi človek!

MARA: Kot v kinu!

PEPCA: Pomagala ji bom.

SILNI: Dovolj! *(Čeravno mu godi.)* Kdor ji bo skrivil las, bo obsojen kontrarevolucije. Zdaj pa moram na neko šolo. Odkrili smo profesorico, ki ima okoli vratu verižico s križcem. Bo že videla hudiča. Tudi druge učitelje bo treba malo prestrašiti. Revolucija, tovariši, še traja!

(Gre.)

MARA: Kakšen človek! Komunist, a ima srce!

JOŽEK: Tak je bil že v partizanih. Jaz ga poznam. Ga imam tu not! *(Pokaže mezinec.)* Sva pravzaprav kolega.

Druga slika: UČITI SE, UČITI IN ZOPET UČITI

Pisarna tajnice tovariša sekretarja Mestnega komiteja ZKS. Prazna. Pisalna miza. Telefon na ročico. Navaden stol, miza, električni kuhalnik, pisalni stroj remington... Vrata vodijo v pisarno Silnega, ki je delno vidna in vrata na hodnik. Čez čas stopi nerodno kmečko dekle s cekarjem. Ga odloži. Si preobuje visoke čevlje in natakne pletene copate. Opazuje naprave. Telefon. Ga dvigne.

MARJETA: Tutututu... Najbrž pokvarjen. (Odloži. Odpre vrata v pisarno Silnega. Čez čas se ozre. Zagleda Titovo sliko, ki je menda nekoliko umazana. Pridene stol, stopi nanj, pljune v robček in čisti.) Ko bom jaz tu, ne bojo muhe po Titeji srale!

JOŽEK: Zdravo!

MARJETA: (Krikne, skoraj pade s stola.) Jezus Kristus!

JOŽEK: Kakšen Jezus Kristus na komiteju Partije.

MARJETA: Prestrašili ste me!

JOŽEK: Če te kdo prestraši, vzklikni Smrt fašizmu - svobodo narodu, ne pa Jezus Kristus!

MARJETA: Bom. Kdaj pa pride tovariš sekretar Marko, s partizanskim imenom Silni?

JOŽEK: On je glavni. Glavni pridejo zmeraj, ko smo drugi že vsi zbrani. Da slišijo raport.

MARJETA: In kdo ste vi?

JOŽEK: Jaz sem tovariš Jožek. Nisem glavni, ampak skoraj glavni. S Silnim sva

prijatelja. A ti sploh poznaš tovariša Silnega?

MARJETA: Seveda. Ko sem bila še majhna, se je večkrat oglasil pri moji mami. Vzel me je na kolena, pripovedoval o ateju... Bil pa je tudi lani pri nas in mi rekel: "Vzel te bom k sebi, ker sem to obljubil tvojemu očetu partizanu." In zdaj sem tu.

JOŽEK: Ja, si tu! Veš, kaj ti povem. Uči se, uči in zopet uči.

MARJETA: Je rekel tovariš Tito.

JOŽEK: Ne, sem rekel jaz. Bodi pametna. Glej, poslušaj... toda molči o vsem, kar slišiš in vidiš. Maribor je hudič, jaz ga imam tu not!

MARA: A, sem si mislila, da ne boš zamudil! Da boš pohitel, ker je prišla nova in mlada tajnica.

MARJETA: Smrt fašizmu - svobodo narodu!

MARA: Kaj ga pa serješ? Dobro jutro mi reci, jaz sem čistilka Mara. Znaš kuhati turško kavo?

MARJETA: Turške ne, pač pa divko.

MARA: Se moraš naučiti. Ne moreš biti tajnica na komiteju, če ne znaš kuhati kave! Bomo kar poskusili. Jožek, pojdi po vodo na WC!

(*Mu da pisker.*)

JOŽEK: Zmeraj jaz. (*Vendar vzame in gre.*)

MARJETA: Kdo je ta tovariš? Je rekel, da je kolega od tovariša Silnega. Da je skoraj glavni...

MARA: Glavni butl, ja. On je navadni kurir. Kurir za vodo...

JOŽEK: Tu je voda! Zdaj pa skuhajta močno kavo. Jaz stopim po časopise za tovariša

sekretarja. (Gre.)

MARA: To je kohar, vklopiš ga sem in daš vodo gor. Kava je v omarci in sladkor tudi. Na, vsiplji dve žlički sladkorja!

MARJETA: Dve?

MARA: Včasih dve, včasih tri, to moraš ugotoviti za vsakega posebej. Tovariš Silni ima rad le dve žlički in močno kavo. Predsednik Zveze delovnega ljudstva pa čisto grenko... Aj, kava za funkcionarje je prava znanost, zato, draga moja: učiti se, učiti in zopet učiti, pravim jaz.

MARJETA: In tovariš kurir in tudi tovariš Tito!

MARA: Vre... pazi... dvigneva... dava tri žlice kave... jebenti, zdaj pa je še meni všlo čez... Bova obrisali! Potem boš nalila kavo v šalčke, da ne boš polivala... Ne moreš nesti noter kave, če so krožniki politi... To je le komite, veš!

PEPCA: Dobro jutro. A, kavica že diši? Vi ste nova?

MARJETA: Nova.

PEPCA: Jaz sem Pepca, sekretarka sekretarja Partije za kadre.

MARJETA: Kavov sva že skuhal, hvala Bogu!

PEPCA: Če sem se predstavila jaz, se morate tudi vi... Mi date roko in rečete svoje ime...

MARJETA: (Ji da roko.) Marjeta.

PEPCA: Tako, ja. A res ne znate telefonirati?

MARJETA: Prej sem poskusila, pa je najbrž pokvarjen.

PEPCA: Zavrtiš ročico. Čakaš, da se oglasi telefonist iz centrale, potem poveš, kaj bi rada... (Zavrti. Čaka.) Halo, Martin, si ti? Sem v pisarni tajnice Silnega.

Veži me v arhiv! (Odloži.) Potem čakate,
da bo pozvonilo. Kaj pa pisalni stroj?
Ste že tipkali nanj?

MARJETA: Ne, se ne spoznam.

PEPCA: Upam, da se spoznate na črke.

MARJETA: Seveda.

PEPCA: Nič hudega. Učiti se je treba... Učiti in
zopet učiti. Lahko, da boste še odlična
tajnica. Tajnice se res marsikaj naučimo,
a v resnici moraš biti rojena tajnica.

MARA: Ali pa čistilka. Zdaj pa kavo!

PEPCA: Prav. Vsak dan po službi bova delali s
strojem. Zjutraj ne morem, Korla moram
spraviti v službo.

*Vzamejo kavico, srkajo, zazvoni telefon. Se zdrznejo,
Marjeta polije.*

PEPCA: Vzemite slušalko, dekle.

MARJETA: Ja? Smrt fašizmu, svobodo narodu.
Čakajte... Tovarišica...za vas bo...nek
tovariš Arhiv...

PEPCA: Ojej...Lojz, ne zezaj, samo linije
preskušamo...

JOŽEK: Hitro delati, Silni prihaja...

*Vsi se lotijo dela. Mara skrije pribor za kavo. Pepca
sede k pisalnemu stroju, vtakne papir in inštruiira
Marjeto, Jožek s časopisom stoji pri vratih. Vstopi
Silni. Pogleda po pisarni.*

SILNI: Zdravo! Tako. Si že tu, mala. Nič, nič,
kar uči se. Učiti se, učiti in zopet
učiti!

(Gre v svojo pisarno.)

Tretja slika: BOG BOGOVA

Tipkanje. Marjetin glas: "Sčasoma sem že lahko sama tipkala. Sprejemala stranke. Silni mi je bil res kakor oče..." Ko se oder razsvetli, je Marjeta za pisalnim strojem in tipka. Počasi. Se moti, a zdi se, da že gre. Odpro se vrata pisarne Silnega in med njimi se pojavi sam sekretar mestnega komiteja.

SILNI: Saj že gre. Gre?

MARJETA: Ja. Pomagajo mi.

SILNI: Kar tako naprej!

MARJETA: Hvala vam, tovariš Marko. Mama mi je naročila, naj se vam zahvalim za vse...
Brez vas...

SILNI: Že dobro. Sem obljubil tvojemu očetu? Je bil najboljši mitraljezec? Po premirju ga je ubil neki nemški prasec! Jebenti, veš, mala, ko zdaj gledam nemške turiste... Na Bledu, v Piranu, si mislim, ni med njimi tudi kak tak prasec... Mislim, da smo se prezgodaj odprli... za marke... pozabili na vse... jebenti, jaz bi kdaj prijel za šmajser in bi malo tako nad njihovimi glavami... Za vse... No, prav. Kakšne obiske imava?

MARJETA: Zunaj čaka neki župnik iz Kamnice... In starec Gauda, neki Maistrov borec...

SILNI: Sami konzervativni elementi... Dobro, daj pokliči tistega farja... Mu bom malo jebal Boga... tu pri tebi... v svojo pisarno ga niti ne spustim, da ne bo po kadilu zadišalo...

MARJETA: (Vstane, gre k vratom na hodnik.) Tovariš župnik, izvolite!

ŽUPNIK KRAMVOGEL vstopi. Sname klobuk. Obstoji, nič ne reče.

KRAMVOGEL: Hvaljen bodi Jezus!

SILNI: Svobodo narodu!

Molčita. Stojita. Marjeta sede za pisalni stroj.

SILNI: Kaj bi radi? Povejte! A čakate, da bi vam poljubil roko?

KRAMVOGEL: Ne. Prišel sem se pritožiti... Bil sem na občini, nisem vas hotel motiti... Ampak so rekli, naj se obrnem na vas... Saj sem vam povedal po telefonu. Porušili so kapelo v Kamniški grabi, v Šobrovi grabi pa so vrgli Kristusa s križa. In to sveže prelakiranega.

SILNI: In?

KRAMVOGEL: To se ne sme.

SILNI: In?

KRAMVOGEL: Nekdo mora odgovarjati.

SILNI: In vi mislite, naj grem zdaj jaz iskat neke pijance iz Kamniške grabe? Ali pa mislite, da moram znova prelakirati Kristusa?

KRAMVOGEL: Kapelo bo potrebno obnoviti. Cerkev nima denarja. Poškodovana je bila cerkvena lastnina. Država nas ne ščiti, miličniki pravijo, da to ni njihova zadeva...

SILNI: Poškodovana je bila cerkvena lastnina? Cerkev nima denarja. Država pa ima denar? Država pa ni bila poškodovana, Maribor ni bil razrušen? Kako pa je prišla cerkev do lastnine? S tatvino! Z ideološko prisilo, strahovanjem! O, poznamo mi ta opij za

ljudstvo, dragi moj Kramvogel! Vemo, kdo je sežigal znanstvenike in čarovnice, poznamo mi to srednjeveško mistiko... Porka fiks, nimam denarja za porušeno Mlinsko, za asfalt, za most... vi pa kapelica, lakirani Kristus... Prekleti kler, naj vam dajo denar Italijani, s katerimi ste paktirali, naj vam ga pošlje Rožman, emigracija... ne pa delovno ljudstvo...

KRAMVOGEL: Tudi za vas bo prišel dan, ko boste polagali račun... morda prav kmalu... Hvaljen Jezus...

(Gre.)

SILNI: Kako me razjezi ta črna golazen, ti farji, ki hočejo, da bi naš narod plaval v opiju za ljudstvo, kakor je rekel Lenin... Nikogar več mi ne spusti noter! Grem na UJV... imamo koordinacijo.

MARJETA: Starega tovariša Gauda naj naročim za jutri?

SILNI: Čez en mesec... Ti Maistrovi borci pa so tudi sitni kot muhe...

GAUDA: Dober dan, saj ste me naročili, ne, sem videl, da je oni far že odšel, čeravno so tudi farji dvigali narodno zavest v stari Avstriji, da smo lahko mi mladi takrat, spredaj pa general Maister... Saj nič ne rečem, Tito je maršal, je vrhovni komandant JLA in ima še živ že tri tisoč spomenikov... pa si torej naš prvi general Maister zasluži vsaj enega, a ne... Če bi ne bilo...

SILNI: Dosti, jebenti Maistra! Tito ima spomenike, ker je največji komunista na svetu, Maister pa je dal prve komuniste

ustreliti. Tu v Mariboru. Maister je bil prvi antikomunist...

GAUDA: Nesporazum, nesporazum. Kako bi bil antikomunist, saj še ni bilo komunistov. Tisti so bili avstrijski socialdemokrati, ki so hoteli naše delavce prepričati, da bi bili za Avstrijo.

SILNI: Tisti so bili naši prvi internacionalisti. Maister jih je dal likvidirati. In konec besedi. Imamo tovariša Tita! Kaj bomo z Maistrom?! Hočete rezervnega Tita? Iz stare Jugoslavije? Ne drkajte, tovariš Gauda!

GAUDA: Že davno ne drkam več. Ampak hočem spomenik, preden zadnji od nas umre. Nimate prav!

SILNI: Kdo nima prav? Partija? Komunistični manifest? Engels? Lenin? Tito? Kdo nima prav? Partija ima zmeraj prav. Zdaj pa dovolj?! Zdravo!

GAUDA: Če bi Maister vedel... (Gre. Razočaran.)

SILNI: Jebenti zdravje! Delavcem moramo vcepiti samoupravljanje, da se bojo z delom samouresničevali, ne pa mislili na mezde, moramo speljati petletko, odpraviti potrošništvo, ki se je začelo kazati, zapreti gobce sovražnim elementom doma in na tujem... Pa se moram jebat z nekimi kapelicami in Maistrovimi borci in kipi... Oprosti, ker preklinjam, ampak sta me pa ujezila.

MARJETA: Ne! Tako veličastni ste, ko se ujezite... Ne zamerite, ampak tako sem si predstavljala Boga na sodni dan...

SILNI: Marjeta, nehaj s to mistiko! Jaz nisem noben Bog... Veš, jaz sem Bog Bogova...

Četrta slika: KATASTROFA

Notranjost pisarne tovariša sekretarja Mestnega komiteja ZKS. Silni sedi za mizo, malo je okajen, a tudi truden in zaspan. Noge ima na mizi. Zunaj slišimo, kako Marjeta nekaj tipka. V rokah ima pištolo in z njo čez čas ustreli v strop. Marjeta priteče. On seže po torbi.

SILNI: V torbi imam klobase in vino. (Vzame jih iz torbe klobase, tudi steklenico.)
Skuhaj nama! Tako sem zmatran, da se mi ne da iti niti domov.

MARJETA: Bom.

Vzame stvari in gre z njimi v svojo pisarno. Vse skupaj pristavi. Silni govori kar naprej.

SILNI: Sem se zajebaval z nekimi kmeti okoli melioracije, kooperacije in kolektivizacije. Jih moram včasih nadreti, včasih celo s pištolo mahati... Ampak potem mi dajo še klobase in vino. So prav hecni ti naši ljudje! Bo kuhano?

MARJETA: Tako hitro pa ne gre. Morala bi dobiti še en kuhalnik, ta mali koharček je premalo...

SILNI: Spomni me, bom jutri zahteval od ekonomata. Pridi malo sem! Se bo že samo kuhalo.

MARJETA: Ja.

SILNI: So me klicali? Iskali?

MARJETA: Z UJEVE je večkrat klical tovariš Žane. Je rekel, naj se mu takoj javite, ko pridete.

SILNI: Kurc, pa UJV! Bojo že do jutri počakali. Se mi zdi, da nekaj stegujejo svoje gobce proti meni. Jaz sem bil že partizanski komandir čete, ko so bili oni neki kurčevi obveščevalci.

MARJETA: Če ste utrujeni, kar malo zaspate! Ko bo vino zavrelo, vas zbudim.

SILNI: Ne, sedi sem! Sem! *(Si jo posadi na kolena.)* Poslušaj, povej, kaj je narobe? Ne delam za sebe, za ljudi delam, za stvar, revolucijo... zdelan sem, ljudje pa me sovražijo... kmetje se zapirajo v hiše, ko zagledajo moj džip, mladi kadri govorijo, da sem preživel komisar in avtokrat, ujevejevci vohajo za menojo... Saj se mi klanjajo, ploskajo, ampak rad, rad me nima nihče.

MARJETA: Ne, jaz vas imam rada.

SILNI: Ti se me bojiš, ti vidiš v meni avtoriteto, rada pa me nimaš.

MARJETA: Imam.

SILNI: Kot sekretarja, strička... Me imaš rada kot moškega?

MARJETA: Vino vre, bom sladkala.
(Steče ven, čez čas se vrne s piskrom kuhanega vina, ki se lepo kadi. Nalije skodelico.)

SILNI: Še sebi nalij!

MARJETA: Tovariš, Silni!

SILNI: Daj! Saj si cel dan v pisarni. Se učiš, delaš nadure. Pa ti nič ne plačamo za to.

MARJETA: Tudi vi delate cele dneve! Dvajset ur na dan gradite socializem, ljudje pa vam niti hvaležni niso.

SILNI: Samo, da me ti maraš. Veš, tudi jaz sem

navsezadnje človek. V meni nihče ne vidi človeka, moškega, vsi vidijo le sekretarja, Silnega...

MARJETA: Jaz vem, da ste fejest človek, res pa je, da ste tudi Bog Bogova.

SILNI: *(Piše.)* Nihče me ne mara.

MARJETA: Jaz vas maram, tovariš Silni.
Naj pogledam, če so klobase kuhane?

SILNI: Ugasni luč! Ja, zakleni zunaj vrata!
(Marjeta vse stori in se vrne.) Na, vzemi to... klobaso...

MARJETA: *(Stoji.)* Saj...bojo kmalu mehke...

SILNI: Stopi k meni, nič se ne boj!

MARJETA: O, imate še suho salamo...Jezus, gospod, tovariš Silni...Ne...to je...

SILNI: Šššš. Si rekla, da me imaš rada...? In enkrat se ti mora to zgoditi... Imej me rada, to potrebujem bolj kot vse... Da bi me imel kak pošten človek rad.
Obkrožajo me same barabe...Pridi...

MARJETA: Mama, mamika, ojoououj...
(Se zvrneta na mizo. Vse leti z mize.)

SILNI: Pusti zdaj mamiko na miru...
(Se začne sopihanje, sopihanje, njeno stokanje, sopihanje...)

SILNI: Zraka, zraaka, zraaka...

MARJETA: Silni! Marko! Tovariš sekretar...
(Se zmota spod njega, si oblači hlačke... Prižge luč. Silni leži na hrbtu negiben. Steče k njemu.) Tovariš Silni! Zbudite se! Dihajte! Prosim! Ne diha! Jezus, hlače... *(Mu zapenja hlače.)* Kam naj grem? Koga naj kličem na pomoč? Komu naj telefoniram. Na meni je umrl! Jaz bom kriva. Obsodili me bojo.

Zakaj sem pustila? Ojooj... Bo kdo prišel. Zjutraj... Počakala bom na vratarja, ki ob desetih vse pregleda.

MARJETA: *(Se kar sesede.)* Moj bog, kaj bo z mano? Pa klobase? So se razkuhale? *(Teče po njih.)* Le kdo jih bo zdaj pojedel? *(Stoji vsa nora in ne ve, kaj bi. Čez čas divje trkanje. Odprejo se zaklenjena vrata. Vstopita dva uslužbenca UJV.)*

ŽANE: Kje leži?

FERI: Tu je.

MARJETA: Jaz nisem kriva!

ŽANE: Drži gobec, kuš, tja v kot...

FERI: *(Preverja puls, posluša srce, sveti v zenico.)* Mrtev ko kak mrlič.

ŽANE: Jebenti, moramo javiti v republiko. To je sranje.

FERI: Pokliči zdravnika, da potrdi smrt!
(Žane gre k telefonu in telefonira iz Marjetine pisarne. Ga dolgo ni.)

MARJETA: Jezus, jaz nisem nič kriva.

ŽANE: Sem mogoče jaz? Je meni govoril, veš, tudi jaz sem navsezadnje človek, obkrožajo me same barabe, me imaš rada, skuhaj nama vino in klobase, primi me za klobaso... je to meni govoril?

MARJETA: Kako veste vse to?

ŽANE: Kako vemo? Če UJV ne bi prisluškovala Partiji, bi nas že zdavnaj vzel hudič. Človek je naše največje bogastvo, mala, zato ga moramo nadzirati, pa če je navaden mali hudič ali pa Bog Bogova.

MARJETA: Vse ste poslušali?

ŽANE: Pogledaj pod mizo... vidiš tale gumb... to smo mi!

FERI: Nehaj no; kaj bova napravila?
ŽANE: Ti vzemi to prestrašeno kuro in jo odpelji na UJV!
FERI: Zaslišali jo bomo, pa potem?
MARJETA: Ne me zapreti, ne ustreliti, prosim.
ŽANE: Če jo bomo zaprli, bo cel svet vedel, da so se kavsali na mestnem komiteju. Gobec ji zavežite, da ne bo z nikomer govorila o tem...
MARJETA: Seveda ne bom, seveda ne...
ŽANE: Jaz bom počakal preiskovalno komisijo in zdravnika. Moramo si izmisliti izjavo za javnost. "Sredi dela omahnil v smrt, in to na delovnem mestu..." Kot da bi vedel, da smo mu že tudi mi iskali dlako v jajcih. Kar pojdita! Jaz ostanem tu.
MARJETA: Me ne bojo ustrelili?
ŽANE: Mogoče ja, mogoče ne!
(Feri odpelje Marjeto. Žane sede in je domačo kuhano klobaso.)
ŽANE: Oprosti, tovariš sekretar! Bila je namenjena tebi... Ampak ti je več ne potrebuješ!

DRUGI DEL

Prva slika: IGRALKA

Slišimo Marjetino tipkanje. Ko se razsvetli, jo vidimo v neki drugi pisarni, ki pa je malo sodobneje urejena. Čez čas trkanje in vstopi Mara s sesalcem za prah.

MARA: Dobro jutro!

MARJETA: Mara! Ti? Kaj so tudi tebe preselili na sindikate?

MARA: Pa veš, da res. So rekli, če imamo že rotacijo vodilnih kadrov, imejmo še rotacijo delavcev in pomožnega osebja. Poslali so me za teboj na sindikate. Ampak ne zaradi tega kot tebe.

MARJETA: Kako? Zakaj pa so poslali mene sem?

MARA: No, veš, kaj, mene ni treba imeti za norca.

MARJETA: Mene so kakor tebe. Samo odločbo sem dobila.

MARA: No, govori se, da so te poslali sem, da ne bi infarkt pobral vseh partijskih sekretarjev.

MARJETA: Prosim te, bodi resna.

MARA: Kakšen pa je ta tvoj novi šef? Menda je iz Ljubljane.

MARJETA: V redu! Mogoče se še preveč žene za sindikate.

MARA: Če so ga iz Ljubljane poslali v Maribor, že ne more biti Bog ve kaj! Ampak zdaj grem posesat njegovo pisarno.

MARJETA: Samo hitro, ker bo vsak čas tu.

MARA: Pa ga ti malo zadrži!

Marjeta tipka. Čez čas vstopi tovariš Ferfila. Sliši se Marino sesanje.

FERFILA: Dobro jutro. Pisarna še ni prosta?

MARJETA: Dobili smo čistilko s Partije. Rotacija čistilk.

FERFILA: Se že hočejo kakšne znebiti. Partija zmeraj tako dela.

MARJETA: Mislite mene? *(Se užaljeno obrne k stroju.)*

FERFILA: Oprostite, Marjeta. Ne vas, sebe. Sebe mislim. Ker sem v Ljubljani na cekaju preveč zares vzel demokratizacijo Zveze komunistov in sem rekel, da nam ni treba tako brez distance poslušati Beograda, so me razrešili in poslali v Maribor, rekoč, zdaj čakajo sindikat velike naloge, pojdi, ti si najboljši, pojdi na sindikate v Maribor, tam je središče slovenskega delavstva. Tu sem in skrbim za ozimnice, počitniške domove in poslušam te vaše lokalne partijske funkcionarje, ki mi dajejo navodila... v smislu, glej, da ne bo kje kakega štrajka, sicer vam bomo na sindikatu jebali mater... Tebi in sindikatom. Tako dela Partija z lastnimi kadri! Tako ste tudi vi prišli sem in jaz in čistilka... Delavci pa tudi, Bog jih nima rad. Imajo samoupravljanje, zdaj bojo dobili tozde; oni pa večje plače in večje plače, sicer bomo štrajkali. Vso oblast imajo, bojo štrajkali proti sebi ali kaj!

MARJETA: Danes so vas pa res razkurili gori na koordinaciji.

FERFILA: Ne, tam se je nadaljevalo. Me je že žena
zjutraj. Le zakaj ne rotirajo žen
funkcionarjev; ampak samo tajnice, kaj?

MARA: Tako, vaša pisarna se sveti kot bi bila
iz škatlice. *(Gre s sesalcem za prah. Med
vrati sreča prav čedno dekle, ki
histerično vstopi.)*

JOŽEFINA: So tu sindikati?
(Marjeta in Ferfila se spogledata.)

MARJETA: *(Ki ji je dal Ferfila znak, naj kar ona
spregovori.)* Ja.

JOŽEFINA: Je kje kak funkcionar? Čistilko sem že
srečala.

MARJETA: Koga pa želite?

JOŽEFINA: Kaj me ne poznate?

MARJETA: Ne.

JOŽEFINA: In vi?

FERFILA: Ne.

JOŽEFINA: Torej ne hodite v teater?

MARJETA: Jaz ne.

FERFILA: Jaz sem hodil v Ljubljani v Dramo.

JOŽEFINA: Jaz sem igralka v mariborski Drami. Ne
dajo mi pravice do dela! Zato zahtevam,
da me sindikat zaščiti!

FERFILA: Igralka? Izvolite!

JOŽEFINA: Jožefina Hribar, po domače Fina.

FERFILA: Predsednik občinskih sindikatov.
Izvolite! Marjeta, kavico. In viski. Saj
ga imamo, ne? *(Odpelje igralko v svojo
sobo.)*

MARJETA: Grem iskat v bife!

FERFILA: Sedite! *(Ji ponudi naslanjač in sam
sede.)*

JOŽEFINA: Jaz bi kar stoje. Imam boljši občutek.
Torej, lahko začnem?

FERFILA: Izvolite! *(Jo kar malo poželjivo gleda.)*

JOŽEFINA: Sem igralka in sem diplomirala na igralski akademiji. Že pet let sem članica ansambla, pa mi ta prasec ne da vlog. Igrala sem lisico v mladinski igri, služkinjo v Ibsenovi drami in drugo spremljevalko kraljice v Shakespearu... Imam pravico do dela? Ali pa lahko igrajo samo tiste, ki jih je ta prasec pokavsal?

FERFILA: O kom govorite?

JOŽEFINA: O kom? O ravnatelju Drame Hlavaču, brezvezniku, domišljavcu, pokvarjencu!

FERFILA: Ali ste govorili z njim? Kaj delajo samoupravni organi?

JOŽEFINA: Vi prav gotovo veste, da so samoupravni organi farsa.

FERFILA: Kje pa! Samoupravljanje je osnova sistema, ki ga gradimo.

JOŽEFINA: V teatru je samoupravljanje to, da si tisti, ki so v svetu, zvišajo plače, igrajo glavne vloge in jebejo druge.

FERFILA: Zakaj pa niste vi v svetu?

JOŽEFINA: Ker direktor ne pusti!

FERFILA: Kako se piše ta vaš direktor, ste rekli? *(Si zapiše.)*

JOŽEFINA: Bogo Hlavač, smo rekli. Glejte, zdaj je dal na repertoar neko igro o domobrancih in belogardistih.

FERFILA: *(Skoči pokonci.)* Kaj!

JOŽEFINA: Ja, Antigono.

FERFILA: A je ni napisal neki stari Grk?

JOŽEFINA: Tudi, a to je nek slovenski perspektivovec. Saj veste, konec vojne, dva mrtva brata, heroj Eteokles, pravzaprav je zadaj skrit partizan, in izdajalec Polineik, neke vrste grški

domobranec. Antigona pa hoče tega domobranca pokopati z vsemi častmi, samo da bi se vsi vprašali, zakaj smo mi naše zmetali v jame na Rogu... Skratka totalna politična subverzivnost.

FERFILA: Počasi?! In kaj dela Partija v vašem teatru? Subjektivne sile? Takoј bomo vrgli to delo z repertoarja!

JOŽEFINA: Ne, to pa ne!

FERFILA: Zakaj pa ne?

JOŽEFINA: Ker hočem igrati glavno vlogo!

FERFILA: V takem komadu, ki je, kot ste se sami izvolili izraziti, čista politična subverzija?

JOŽEFINA: Ampak jaz bi igrala tako, da bi bila drama na liniji. Z distanco do izdajalca. Ta krava Melanija, ki bi jo pa naj zdaj igrala, pa jo bo igrala z buržuaznega zornega kota, saj ne more drugače, je iz take familije. Njen oče je imel pred vojno tovarno... Direktor jo je pokavsāl na pikniku Drame in zdaj kar naprej igra glavne vloge...

MARJETA: *(Prinese na pladnju viski, kavo, mineralno vodo.)*

Izvolite!

FERFILA: Marjeta, pokličite mi v teater malo tistega direktorja Drame... Bogomirja Hlavača... Da mu malo jebem mater. Naročite mi ga za jutri zjutraj. Me prav zanima, kako bojo igrali tistega Polikarpa.

JOŽEFINA: Polineika.

FERFILA: Saj je vseeno. Vsi ti domobranci imajo enaka imena.

JOŽEFINA: Bom igrala ali ne?

FERFILA: Boste igrali?! Seveda! Čeravno morda ne v tej drami! Ker jo bomo sneli z repertoarja!

JOŽEFINA: Saj mi je vseeno, le da bo glavna vloga!

FERFILA: Igrali boste glavno vlogo, ali pa jaz nisem predsednik sindikatov.

JOŽEFINA: Povabila vas bom na premiero! Čao!

FERFILA: Na svidenje, gospodična. Jutri bom govoril z vašim ravnateljem. Vi pa se še oglasite!

(*Jo spremi do vrat.*)

MARJETA: Jutri ob devetih bo tu. Je prav?

FERFILA: Prav, hvala vam. (*Zdaj sam telefonira.*)

UJV? Janez ste vi? Saj vi pokrivате kulturo? Pardon?! Lojze s sindikatov. Ja. Bi lahko prišel k vam pogledat dosje direktorja Drame, Boga Hlavača?

Ja, čez pol ure. Na repertoarju ima neko domobransko zadevo. Kaj? Je bil partizan, dela z vami? Vseeno se morava pogovoriti. (*Odloži.*) Tu nekaj smrdi! Ni vrag, da vem toliko o teatru kot on! Saj smo imeli v šoli v Kumrovcu tudi predavanje o kulturi, jebenti!

Druga slika: POLIKARP ALI POLINEIK?

V pisarni Lojzeta Ferfile sedi ravnatelj Drame Bogo Hlavač. Predsednik sindikatov se sprehaja pred njim.

FERFILA: Vam je torej, pravite, znana ustava SFRJ?

HLAVAČ: Nimam je ravno tu not (pokaže prst), a v glavnem mi je znana.

FERFILA: A v njej piše, da ima vsak državljan SFRJ pravico do dela?

HLAVAČ: Ja.

FERFILA: Ja? In zakaj je nima igralka Jožefina Hribar?

HLAVAČ: A za to gre? Jaz sem se pa že bal, da je kaj resnega. Saj jo poznate našo Fino?!

FERFILA: Ne poznam.

HLAVAČ: Vsak ve, da je malo usekana.

FERFILA: Kako, prosim? Igralka z diplomo akademije, pa usekana. Tako govorite o samoupravljalci, o človeku, ki je temelj našega sistema.

HLAVAČ: Mislim usekana tako, po umetniško. Pač ni talentirana.

FERFILA: Za profesorje igralske akademije je bila, za vas pa ni?

HLAVAČ: Preprosto ni talentirana. Tudi s kake šole lahko pride aušus...

FERFILA: Aušus? Ste se tega izraza naučili v nemški vojski?

HLAVAČ: Tega si ne dovolim! Sem partizan, član Zveze borcev.

FERFILA: Najprej ste bili v nemški vojski.

HLAVAČ: Nasilno mobiliziran. Toda ko sem prišel triinštiridesetega na dopust, sem pobegnil k partizanom. Bil sem v 14.

diviziji!

FERFILA: Zakaj pa dajete na repertoar domobranske tekste?

HLAVAČ: To je norost! Je to rekla igralka Hribarjeva?

FERFILA: Neki Polikarp ali kdo že, ki ga na skrivaj pokopljejo ali vržejo v kraško jamo ali kaj!

HLAVAČ: Ojjej, kaj vam je natvezila! To je Antigona, ki želi pokopati brata.

FERFILA: Izdajalca.

HLAVAČ: Zanja ni izdajalec.

FERFILA: In zakaj igra Antigono igralka Melanija? Igralka z buržoaznim pedigrejem?

HLAVAČ: Ojej, zdaj pa še to!

FERFILA: Igralka Jožefina mi je zagotovila, da bi vlogo odigrala tako, da bi ne prišla na svetlo konzervativna ideja.

HLAVAČ: Saj lahko igra Antigono.

FERFILA: Torej urejeno.

HLAVAČ: Antigona sploh ne nastopa. Samo njena sestra Ismena.

FERFILA: Kaki mišmaši pa so zdaj to? V Antigoni Antigona ne nastopa.

HLAVAČ: Vprašajte dramatika, zakaj je tako napisal!

FERFILA: Res ni ta drama nekakšna diverzija?

HLAVAČ: Če povem po pravici, se je tudi meni zdelo, da je. In je nisem dal na repertoar. Pokop izdajalskega brata bi res lahko kdo napak razumel. Potem pa so jo igrali v Ljubljani, dvakrat, nagradili dramatika, Vidmar pa je napisal odlično kritiko. In sem rekel, če lahko v Ljubljani, lahko tudi v Mariboru.

FERFILA: Ampak igrala bo Jožefina.

HLAVAČ: Ne. Tega ne morem narediti.

FERFILA: Zakaj ne?

HLAVAČ: Ker ni talentirana!

FERFILA: Prav. Izbral bom komisijo tu na sindikatih in jo bomo preizkusili. Tudi vi boste zraven. Ne verjamem, da napredna slovenska samoupravljalca ni dovolj talentirana, da bi igrala izdajalčevo sestro. Za kaj takega res ni potrebno biti dober. Poklicali vas bomo na to avdicijo.

HLAVAČ: Ampak sindikat ne more...

FERFILA: Kaj ne more? Je sindikat dober samo za ozimnico, za izlete in počitniške domove, ni pa dovolj dober, da bi zaščitil delavko...?

HLAVAČ: Potem bom odstopil.

FERFILA: Res? Pa podpišite svoj odstop! Sem ga že pripravil.

HLAVAČ: Naj bo! Pa bom prišel gledat, kako bo nastopila pred sindikalno komisijo...
(Gre. Ferfila pa hitro k telefonu.)

FERFILA: Ljubljana? CEKA? Dajte mi Francija Žalija, sekretarja za kulturo! Ja, Franci si ti? Poslušaj, jebenti, kaj se pa greste doli v Ljubljani! Igrate neke igre o nepokopanih izdajalcih... Polikarpu ali nekaj takega. Antigona, ja! CEKA je vprašal Vidmarja? Pa Vidmar je senilen! Prav, če se greste v Ljubljani subverzivno dejavnost že na Partiji, se jo bomo šli tudi v Mariboru na sindikatih. Nismo nič manj!

Tretja slika: SINDIKALNA GLEDALIŠKA KOMISIJA

V Ferfilovi pisarni sedijo na stolih kot nekakšna komisija Alojz Ferfila, Bogomir Hlavač, Marjeta, udbovec Žane, Mara in kurir Jožek. Pred njimi se koncentrira Jožefina Hribar - Fina. Potem nastopi in igra na vso moč.

JOŽEFINA- "Bojim se za telo in se bojim za dušo."

ISMENA:

JOŽEK: Nič se ne boj!

FERFILA: Šššš! Začela je!

JOŽEFINA- Se lahko skoncentriram, prosim?!

ISMENA:

Pavza. Vsi grdo gledajo kurirja, ki skomiga z rameni.

JOŽEFINA- "Bojim se za telo in se bojim za dušo.

ISMENA: Karkoli govorim in delam, res je le eno: jaz sem središče vsega - jaz sama sebi sem edino, ves svet okoli je le moje dopolnilo.

Kje naj najdem Polineika? V neznanih daljah, kjer ni mene?

(Se direktno obrne na Maro, ki ji je hudičevo nerodno.)

O, mali paž, usodni čar nas zlomil je v dve bitji, v eno, ki leta za visokimi željami, in drugo, ki brez usmiljenja pritiska k tlom. A ko udari ura, smo vklenjeni le v eno: v telo, ki terja in zmaguje.

Nemočna sužnja sem tega, v čemer se nosim."

Ferfila misli, da je konec njenega nastopa, zato zaploska. Tudi drugi. Ona jih ošine z ledenim pogledom. Potem spet nagovori Maro.

JOŽEFINA- "Otrok brezskrben, obdan s sijajem, sam
ISMENA: svetel in sijajen.
Nemiren si kot zgodnji cvet, ki se drhte
ponuja frfotavemu metulju - svetu.
Kdo ti šepeče te nesmisle?
Sem pridi, bližje, bližje."

Mara vstane, hoče k njej, jo potegnejo nazaj.

JOŽEFINA- "Daj mi roko, položi mi jo v dlan,
ISMENA: pretoči čudežni spomin otroštva iz tvoje
roke v mojo."
Tako, mislim, da je zadosti. Lahko pa še
nadaljujem, če želite...
FERFILA: (Ploska.) Dovolj, dovolj! Odlično.
Pojdite tja, v Marjetino pisarno in
počakajte, da se komisija dogovori!
HLAVAČ: Naj grem tudi jaz?
FERFILA: Ne, vi ostanite tu! Vas, tovarišica
umetnica, pa bomo poklicali.

Jožefina gre ven. Ferfila se postavi pred sodelavce.

FERFILA: No, kako se vam je zdela?
JOŽEK: Krasna je! Odlična.
MARA: Mene je ganila do solz. To je res ena
umetnica.
FERFILA: Marjeta?
MARJETA: Kaj naj rečem. Dobra je, čeravno nisem
vsega razumela.
ŽANE: Seveda nisem bil tu kot predstavnik UJV,

ampak kot ljubitelj umetnosti. Jaz mislim, da je globoko in čustveno podala svojo vlogo.

FERFILA: Tak je tudi moj odgovor. Zna besedilo na pamet, in to dobro, ni ji nerodno, človeku gleda v oči in občinski sindikat zahteva, naj igra glavno vlogo Antigone.

HLAVAČ: Antigono lahko igra.

FERFILA: Antigona ne nastopa, ne? Saj res. Pa tisto... mislim to, ki jo je igrala tu pred nami... Če jo že zna na pamet, če se že zna tako živeti... V imenu občinskega sindikata vam sporočam, da mora igralka tovarišica Hribar igrati to vlogo! Tako!

HLAVAČ: Poslušajte, tovariš predsednik sindikata! Te komisije ne priznavam, ni kompetentna.

FERFILA: Da ni kompetentna, pravite? A da ni? Pa njena diploma, ta je kompetentna?

HLAVAČ: Vi ne morete soditi, ali je primerna za vlogo ali ne! Tudi zaradi diplome ne... Na diplomi nikjer ne piše, da lahko igra glavne vloge!

FERFILA: Zdaj me pa poslušajte! Vi! Umetnik! Vi izbranec! Pri nas je demokracija! Je samoupravljanje in je socializem. Ni onih zgoraj in onih spodaj. Je delitev dela, to ja. Vi ste izvajalci duhovnih, v tem primeru gledaliških dobrin, mi smo porabniki vaših dobrin. Vsi smo zavezani isti stvari. Mi kot gledalci in kot plačevalci vašega dela... V tem procesu smo enakopravni in enakopravno odločamo. Toliko menda poznate temelje našega samoupravnega sistema.

HLAVAČ: Toda čistilke, tajnice, kurirji... ne morejo odločati o umetnosti...

FERFILA: Lahko, kot porabniki. Kot enakopravni v procesu produkcije duhovnih dobrin. V nekem oziru smo lahko vsi pesniki, slikarji, umetniki...

ŽANE: Stari, vdaj se!

HLAVAČ: Naj igra, naj igra! Imejte zanič umetnost, zanič Antigono, jaz si umijem roke...

(Gre in zaloputne z vrati.)

JOŽEFINA: Kaj je?

FERFILA: Igrali boste glavno vlogo.

JOŽEFINA: Juhej! Vse jih bom zjebala! Vas pa že zdaj vabim na premiero.

MARA: Mene, čistilko, tudi...

JOŽEFINA: Vse, tudi vas... tudi vi ste lahko... ste lahko...

MARA: Umetnica!?

JOŽEFINA: To ne... Ampak moja oboževalka!

4. slika: RAZBITI ŠTRAJK

Tipkanje. Marjetin glas: "Čakali smo na karte in premiero, pa dolgo ni bilo nič. Vmes je usekal tisti prvi štrajk..."

FERFILA: *(Vstopi v Marjetino pisarno.)* Je kaj novega?

MARJETA: S Partije so klicali. Takoj se morate javiti! Tisti Žane z UJEVEJA se je najavil in neka predsednica sindikata iz tovarne Žerjav...

FERFILA: Že spet kako sranje... In to en teden pred Kardeljevim obiskom! Dajte Partijo! *(Vzame slušalko, ko je prevezala.)* Ja? Kako se igram teater? Delim vloge? Zaščitili smo delavko, ki združuje delo v teatru... Kateri sindikat spi? Občinski? Ne dovolim... Kaj? Kje? Tovarna Žerjav? Zdaj grem tja! Prav... Prav! In kaj je zadaj? Prav. Že čakam žaneta...

Trkanje. Vstopi mlada sindikalna funkcionarka iz tovarne.

ADELA: Jaz sem predsednica osnovne organizacije Zveze sindikatov v tovarni Žerjav...

FERFILA: In kaj delate, lepo vas prosim, v osnovni organizaciji sindikata, da vam neke barabe za hrbtom organizirajo štrajk?

ADELA: Ne gre za štrajk, ampak za neorganiziran shod delavcev.

FERFILA: Isti kurac! Pa zakaj štrajkajo? Ne dobivate plač?

ADELA: Dobivamo. Oni pravijo prenizke. Ampak ne

štrajkajo zato. Štrajkajo, ker se dela škoda! Ker izginja material. Ker delamo za neuvrščene, ki nam nič ne plačajo. Ker vodilni zapravljajo...

FERFILA: Same laži! Sama svinjska propaganda.

ADELA: Ni vse samo propaganda! Nekaj je tudi res.

FERFILA: Kaj?

ADELA: Da se zapravlja. Vodilni potujejo po svetu, vlečejo dnevnice; dela in naročil pa ne dobivamo. Če pa jih dobivamo, nam neuvrščeni ne plačajo!

FERFILA: A ne dobijo delavci plač?

ADELA: Dobijo.

FERFILA: Po pravilniku?

ADELA: Ja. Ampak v nasprotju s pravilnikom dobijo direktor, tehnični, računovodkinja desetkrat več...

FERFILA: Saj država krije zgubo z neuvrščenimi!

ADELA: Ampak, pravijo, da bo državo hudič vzel in podjetje tudi.

FERFILA: Čuj, zdaj mi pa povejte. Na čigavi liniji ste vi? Te diverzante zagovarjate!

ADELA: Ne zagovarjam. Njihove argumente pripovedujem.

FERFILA: In to en teden pred obiskom Edvarda Kardelja, ki se hoče na svoje oči prepričati, kako deluje zakon o združenem delu v praksi, kako uspevajo TOZDI in SOZDI... Kaj jih brigajo neuvrščeni!? Bi radi delitev sveta, hladno vojno? Neuvrščeni so edini garant miru na svetu. Kaj potem, če ne plačujejo!? Se boste zdaj v vaši fabriki šli svetovno mirovno politiko?

ADELA: Isto jim pravim jaz, a sem premalo močna.

FERFILA: Le kaj je zadaj!? Kdo je zadaj?
Emigracija? Rusi? Razkrinkati moramo
ozadje. Kdo se skriva zadaj? No, hvala
bogu! Žane je tu...

ŽANE: Zdravo! Imamo sranje, ne? A jih bomo
zjebali! Bomo.

FERFILA: Kdo je zadaj? Kdo?

ŽANE: Moji sodelavci v tovarni so mi povedali,
da so glavni Gobec, Zidarič,
Lepoglavec...

ADELA: Bi lahko rekla, ja!

ŽANE: Na sestanku sindikalne organizacije jih
bosta onemogočila, razkrinkala. Gobec ima
bratranca v Avstraliji; skratka, sovražna
avstralska emigracija prek njega vnaša
nemir v tovarno. Mislite, da jim gre za
tovarno, za delavce? Kurac. Nemir hočejo
vnesti v državo, dokazati da je
socializem zanič. Lepoglavec je bil
osumljen informbiroja... Niso mu
dokazali, a naš dosje ne laže... Noter je
črna pika... Lepoglavčeva žena se je
pokavsala s črnim študentom iz Gane...
Vprašaj ga, kako da je otrok tako temne
barve... Ko je tisti zamorc odšel, je
imela otroka; potem se je je usmilil ta
Lepoglavec... Iz kompleksov jebe cel
sistem in vodstvo podjetja... To je
zadaj: emigracija, informbiro in osebni
kompleksi... In kombinacija vsega tega
hoče razbiti tovarno... Moji ljudje v
podjetju bojo vpili, obsojali... Vidva
pojdiva tja, skličita zbor delavcev in
razkrinkajta te kolovodje...

FERFILA: Jebenti, kaj vse delamo zanje! Ozimnico,
izlete, pogostitve ob dnevu žena, dali

smo jim samoupravljanje... Oni pa tako!

ADELA: Sama sem bila že čisto nemočna! Skupaj z občinskim vodstvom pa bomo zmagali!

FERFILA: Tiste tri tipe bomo odpustili.

ADELA: Odpustili? Menda ne!

FERFILA: Draga predsednica, ne bodite sentimentalni! Revolucija še traja.

ŽANE: Sovražnik ne miruje. Opozorita tudi, da so hoteli štrajkati en teden pred prihodom Kardelja. Da bi zanetili nemire, kot so hoteli študentje... Z zaporom jim je treba zagroziti... Potem pa samo odpustiti... Če bosta dobro razbila ta štrajk... Kmalu bo spet rotacija kadrov... Lahko gresta gor ali dol...

FERFILA: Brez skrbi! Jaz sem za štrajke, kar je ledolomilec za led... Gremo!

ŽANE: Ne grem z vami, da ne bojo rekli, da se UJEVE meša v delavske pravice... To je vajino delo... Mi smo za to, da najdemo, kar je zadaž. In tu smo našli...

FERFILA: Tovarišica Adela, torej greva... razkrinkat ozadje štrajka...

Se napotijo v sprejemno pisarno k Marjeti, ko ravno vstopi igralka Jožefina.

JOŽEFINA: O, gospod predsednik občinskih sindikatov! Kaka sreča!

FERFILA: Oprostite, nimam časa. Imamo štrajk!

JOŽEFINA: Dve karti sem prinesla za premiero. Več nisem dobila! Pol Ljubljane pride gledat, kako bom igrala. Za druge nisem dobila, samo za vas in vašo ženo. Pa saj čistilka in kurir ne bi nič razumela...! Čao.

FERFILA: Kdaj pa je tista premiera?

JOŽEFINA: Jutri.

FERFILA: Če bomo razbili štrajk v Žerjavu!

JOŽEFINA: Morate priti! Zaradi mene... Čao. (Gre.)

FERFILA: (Marjeti.) Nate eno vstopnico!

MARJETA: Je rekla za vas in vašo ženo.

FERFILA: Ko boste videli mojo ženo, boste verjeli, da ni taka, da bi jo kazal naokoli, kaj šele v gledališču! Če bomo zjebali ta štrajk, bova šla skupaj, sicer boste šli sami.

MARJETA: Še nikoli nisem bila. Nerodno mi bo...

FERFILA: Se bom potrudil, da bova šla skupaj. Samo da zjebem ta štrajk.

MARJETA: O, da bi ga zjebali! Od spredaj ali od zadaj! Da vidim tudi jaz enkrat ta teater tudi od znotraj. Zunaj tako omet odpada.

Peta slika: TEATER

Marjeta gleda na uro, je nervozna, hodi sem in tja, se ogleduje v lepi obleki. Se še večkrat počeše, šminka kar malo pretirano, gleda na uro. Pride Mara s sesalcem za prah.

MARA: Ja, kam pa ti? Na modno revijo?

MARJETA: V gledališče. Dal mi je karto od žene. Samo ne vem, kako je s tistim štrajkom. Je rekel, da bo šel, če bo uničil štrajk, če ne, naj grem sama...

MARA: Pa pojdi sama!

MARJETA: Nerodno mi je. In tu piše partner rimska štiri, sedež osem.

MARA: Kakšen partner? Parter! To pomeni v gledališču isto kot pritličje. Četrta vrsta, osmi sedež. Ti kar vprašaj!

MARJETA: Potem bojo vsi vedeli, da sem prvič v gledališču! Nič, bom poklicala tja. (Zavrti telefon.) Halo, tovarna Žerjav. Je tovariš z občinskih sindikatov, mislim, tovariš Ferfila še tam? So končali? Dajte mi ga! Recite, da je nujno. Kličemo s sindikata občine! Ja... Bom počakala. Halo. Tovariš Lojze. Štrajk razbit? Čestitam, čestitam! Torej greste v gledališče? Ja, čez eno uro... Dobro, jaz grem peš, vas bom počakala pred vhodom. Sami mi je nerodno. Ja. Hvala. Samo da ste zmagali, ja! Pred vhodom. (Odloži.) Hvala Bogu, pride! Prekleti štrajki, skoraj so mi pokvarili mojo prvo predstavo v gledališču.

MARA: Nam pa ni poslala kart, čeravno je rekla.

MARJETA: Baje jih ni mogla dobiti več.

MARA: Saj razumem, gledališče je za predsednike in tajnice, ni za čistilke. Samo, zakaaj je rekla! Da se je prilizovala. Ampak jaz sem vesela, da si jo vsaj ti dobila. Boš mi jutri povedala!

MARJETA: Bom, vse ti bom povedala. Adijo.

MARA: Adijo, dobro se drži! *(Marjeta gre.)* Kako je naš predsednik lepo govoril o tem, da smo vsi neke vrste umetniki, tudi čistilke... Ampak čistilke vseeno lahko samo čistimo. *(Vklapi sesalec za prah in čisti, toda čez čas se pokaže roka izza vrat, ki potegne vtikač iz vtičnice. Mara presenečena gleda. Znova vklopi, vse se ponovi.)* Kje si, ne jezi me preklemski kurir. Ne jezi me!

JOŽEK: Ja, kaj niste šli na premiero tovarišica porabnica kulturnih dobrin?

MARA: Vas pa že zdaj vabim na premiero... Mene, čistilko tudi? Vse, tudi vas... tudi vi ste lahko moja oboževalka.

JOŽEK: Lepo so nas nategnili, ja.

MARA: Mene je ganila do solz, to je res umetnica. Se spomniš, kako me je gledala, ko je igrala, jaz sem mislila, da misli zares... Kje naj najdem Polikarpa? Kje naj najdem Polikarpa?

JOŽEK: Meni se zdi, da pod mizo leži!

MARA: Sem pridi, bližje, bližje... *(Groteskno oponašata Jožefinin nastop.)*

JOŽEK: Vse čistilke, vsi kurirji so lahko pesniki, slikarji, igralci! Vsi smo lahko funkcionarji...

Zgrabi Maro okoli pasu in jo hoče položiti na mizo.

MARA: Kaj si nor, daj mi mir, Jožek, norec stari, tele staro...

JOŽEK: Vsako tele ma svoje vesele... (*Se spravi na njo, potem omahne in se prime za srce...*) Pomagajte, pomagajte, jaz sem funkcionar in me je zadel seksualni infarkt... Umiram... Jaz sem Silni... Umr! sem sredi napornega dela... na delovnem mestu... Ti si nor... Daj mi mir!

MARA: Ti si nor... Daj mi mir!

JOŽEK: Če imajo oni svoj teater, ga lahko imava še midva... Jaz sem igralec... Jožek... Ti Jožefina... Greva se igrat sekretarja Partije in tajnico Marjeto...

MARA: Daj mi mir, Jožek! Še tri pisarne moram posesat.

JOŽEK: No, posesaj, posesaj, posesaj...

MARA: Jožek, ti si pacek! (*Vzame sesalec in gre...* On steče za njo...) Jožefina, Jožefina, igralka...počakaj...!

Šesta slika: POSLEDICE

Nasproti si stojita Marjeta in Ferfila.

FERFILA: Kako otrok?

MARJETA: Kako? Tako. (Naredi dvoumno kretnjo.)
Lepo.

FERFILA: Zakaj pa mi ne poveš?

MARJETA: Zdaj ti pravim.

FERFILA: Od kdaj?

MARJETA: Ne vem. Od premiere? Pustne zabave? Dneva žena?

FERFILA: Ššš! Kako si lahko bila tako neprevidna?

MARJETA: Jaz?

FERFILA: Kaj bova zdaj? Boš odpravila?

MARJETA: Prepozno.

FERFILA: Mogoče ni.

MARJETA: Prepozno. In tega tudi ne bi nikoli naredila.

FERFILA: Zakaj ne?

MARJETA: Zato! Zato, ker ne!

FERFILA: Otrok bo brez očeta.

MARJETA: Tudi jaz sem bila otrok brez očeta.

FERFILA: Čutim se odgovoren.

MARJETA: Res lepo!

FERFILA: Rad bi te vzel... Bil pravi oče otroku.

MARJETA: Pa daj! Kolikokrat si mi rekel, da žene nimaš rad.

FERFILA: Ko jo boš srečala, boš razumela...
Starejša funkcionarka in jaz zelenec v politiki. Pomagala mi je, to je res. A zdaj, ko je doma, ko nima več nobene funkcije, me zajebava, ljubosumno se prepira... Si izmišlja scene.

MARJETA: No, zdaj si jih ne bo treba izmišljati.

FERFILA: Pa res ne!

MARJETA: Ne bom te izsiljevala. Samo obljubi, da boš prišel otroka pogledat v bolnico.

FERFILA: Ne! Poslušaj, preden se bo otrok rodil, se bom ločil... Bom. Samo, da moja hči konča gimnazijo... v juniju... poleti bom vse uredil. Moram začeti novo življenje. Ne le zaradi tebe in tega otročka v tebi... Tudi zaradi sebe. Življenje, ki ga živim doma, tako ni častno. Živeti z ženo, s katero se sovraživa... je pekel... ne skrbi... vse bo v redu...

Sedma slika: TRIKOTNIK

V Marjetini pisarni sedi Ferfilova žena. Starejša, zagrenjena in res ne več ravno lepa ženska. Vstopi Ferfila. Jo zagleda, obstane.

FERFILA: Kaj pa ti tu?

FERFILOVA ŽENA: Nič. Čakam.

FERFILA: Koga?

FERFILOVA ŽENA: Tvojo tajnico.

FERFILA: Na sindikatih mi ne boš delala škandalov. Se bova doma pogovorila.

FERFILOVA ŽENA: Doma? Kdaj pa si sploh doma? Še v stanovanju nisi več.

FERFILA: Prosim te, Sonja, ne delaj mi tu cirkusov. Jaz si jih ne morem privoščiti. Govori se, da bom šel ob tej rotaciji s sindikatov nekam naprej, navzgor... Ne delaj mi scen...

FERFILOVA ŽENA: Ne bom. Samo stavek, dva, ji bom rekla.

Vstopi Marjeta. Si slači plašč.

MARJETA: Oprosti. Bila sem pri zdravniku. Svetoval mi je odmor.

(Se obrne in zagleda Ferfilovo ženo.)

Kdo ste pa vi?

FERFILOVA ŽENA: Sem žena predsednika občinskih sindikatov. Ferfilova, upokojena poslanka zvezne skupščine. In kdo ste vi?

MARJETA: Marjeta. Tajnica predsednika občinskih sindikatov.

FERFILOVA ŽENA: A tajnica! Saj se vidi. *(Pogleda njen velik trebuh.)*

MARJETA: Na mojem stolu sedite!
FERFILOVA ŽENA: Z mojim možem spite!
MARJETA: Zelo redko, zelo redko.
FERFILOVA ŽENA: Seveda, redko. Prav malo ima v hlačah!
FERFILA: Žena, prosim. Obe vaju prosim.

Vendar sta se ženski že spustili v spopad.

FERFILOVA ŽENA: Kaj ne vidite, dekle, da je moj mož praznoglavi ambicioznež?! Ne maram ga. Tudi hči te ne spoštuje. (Možu.) A povem vama: nikoli ne bom privolila v ločitev, nikoli. Hočem videti, kako se bo zvijal, ko črv. Hočem videti, da ga bo hči še bolj prezirala... Brez mene, nekdanje funkcionarke bi ne bil niti na sindikatih. Zato se je poročil z mano. Zdaj pa naj trpi! Nekateri drži skup ljubezen, nas pa sovraštvo.

FERFILA: Žena, porka fiks... A hočeš, da te udarim?

FERFILOVA ŽENA: Kar daj! Tudi vi ne boste imeli nič od njega, to sem vam hotela povedati...

FERFILA: Zdaj pa se bom ločil, zdaj, ko si mi to naredila. Bom pravi oče tega otroka.

MARJETA: Če boš le v bolnico prišel pogledat, ko bom rodila...

Na hodniku hrup, vstopi najprej ravnatelj gledališča Hlavač, kar za njim pa Jožefina - Fina.

HLAVAČ: Vi ste krivi. Zdaj hoče Elektro.

FERFILA: Kako Elektro?

MARJETA: Elektro Maribor? Naj pokličem?

JOŽEFINA: Oprostite, jaz sem rekla, da grem na sindikate! On pa, grem pred tabo sam!

HLAVAČ: Glejte, kaj ste naredili?! Upam, da ste prebrali kritike Antigone in kritiko glavne ženske vloge. A zdaj pravi, da ji na zahtevo sindikata pripada še Elektra! Ampak to ne gre.

JOŽEFINA: Upam, da ne boste zdaj na sindikatih stisnili riti!

FERFILA: Saj niste niti najavljeni. Kaj vdirate v naše pisarne! Tu ravno rešujemo socialne probleme družin.

JOŽEFINA: Hočem, da me sprejmete!

FERFILA: Ne bodite nasilni! Prosim. Navsezadnje pa ste vsega krivi vi. Z vašo premiero! Prismoda! Vi, vi ste krivi, da je noseča. Ja, nič ne glejte, ravno vi.

JOŽEFINA: Jebenti, jaz nič več ne razumem.

FERFILOVA ŽENA: Tudi jaz ne!

MARJETA: Mi lahko date malo miru? Zdravnik mi je svetoval odmor! Odmor! Odmor naj bo. Po odmoru bomo vsi bolj pametni!

TRETJI DEL

PROLOG

Marjeta sedi na klopi. Morda v parku. V roki ima beležnico.

MARJETA: Tako sem sredi sedemdesetih let rodila Irencu. Rekli so, da je bilo to svinčeno obdobje. Lojze ni prišel pogledat v bolnico, ko sem jo rodila. Ne, ne zaradi žene. Bil je pač na kongresu samoupravljalcev v Sarajevu. Ko sem se vrnila, ga ni bilo več na sindikatih. Rotiral je navzgor za predsednika občine... Takrat smo rekli komune. Jaz sem ostala na sindikatih, kjer so se menjali razni predsedniki. Lojze je prišel včasih na klepet, povprašal po Irenci, rekel, da se bova poročila, ko bo shodila, potem ko bo hodila v vrtec, potem ko bo njegova hči opravila izpit na medicinski fakulteti. Včasih me je povabil, naj pridem za tajnico na občino. Pa že zaradi tiste mize, na kateri je umrl tovariš Silni, nisem mogla... Partija se je namreč preselila v novo stavbo, tudi sindikati, SZDL in mladina. Stavbi so rekli akvarij za velike ribe. Irenca je bila pri mami v Trbonju, vsak petek sem hitela k njej. Na sindikatih mi je bilo dobro. Ampak potem smo dobili predsednico. Ne vem, meni se zdi, da ženske niso za funkcije... Ta že ni

bila... Sicer sem jo pa poznala že od
prej... ko so razbijali štrajk v
Žerjavu...

Prva slika: ŽENSKA Z JAJCI

Marjeta je na svojem starem mestu, nekaj tipka. Vstopi Mara.

MARA: Kako je, mala?

MARJETA: Dobro.

MARA: A veš, kaj hoče od naju?

MARJETA: Ne, rekla je, tak neobvezen sestanek, bolj pogovor.

MARA: Nimam dosti časa. Moram še obiskati Jožeka v domu.

MARJETA: Kurirja? Ga ni več tu?

MARA: Že pol leta ne. Ko so mu rekli, da je že počasen, da pozablja in naj se upokoji, ga je čisto vzelo. Ni imel svoje družine, samo občino in družbenopolitične organizacije. Je čisto zbolel, sploh ni znal skrbeti zase. Zdaj je v domu za ostarele. Zvečer mu nesem kako pivo in mu pripovedujem, kako je na občini in drugod. Zmeraj me vpraša, kako je s teboj. Se je tisti tvoj ločil? Če še hodi sem tista igralka, ki nam je obljubila karte...

MARJETA: Boljše bi bilo, da jih tudi meni ne bi prinesla.

ADELA: Zdravo, dekleti! Sta me čakali? Imaš kaj za pit, Marjeta? Bomo tu kako rekle...

MARA: Naj grem v bife po kavo?

ADELA: Daj!

MARA: Bolj grenko? Škoda, da več tu same ne kuhamo kave. V bifeju ti dajo, kakršno oni hočejo. Včasih pa smo same kuhale...
(Gre.)

ADELA: Imaš kaj močnega?

MARJETA: *(Vstane, poišče albanski konjak. Nalije predsednici.)*

ADELA: Kar vsem trem nalij! Ženski klepet. O, albanski konjak! Res so revizionisti, a konjak znajo delati.

MARA: Kavice! Espresso! Včasih pa smo same kuhale turško kavo. Pravo, da je dišalo po celem nadstropju!

ADELA: To so bili stari časi, draga moja Mara. Moramo preseči mnenje, da so tajnice zato, da kuhajo kavice, da me tu ne vemo, kaj bi delale, da smo dobre samo za čistilke in tajnice, moški pa za funkcije. Delitev dela. V bifeju naj kuhajo, tajnice pišejo, čistilke čistijo, predsednice vodimo! Veste, zakaj sem jaz dobila to funkcijo? Ker imam jajca!

MARA: Kaj? Res?

ADELA: Metaforično. Glejte, o tem bi rada govorila z vama... in potem z vsemi ženskami na depeojih.

MARA: Depeojih?

ADELA: Družbenopolitičnih organizacijah. Ja. O položaju žensk v politiki. Glejta, koliko žensk je zaposlenih! V podjetjih še imamo kako sindikalno funkcionarko, kako animatorko kulture ali urednico glasila. Na republiškem nivoju in na federalnem in zveznem pa že nič več. Niso krivi samo konservativni tovariši, krive smo same.

MARA: A res?

ADELA: Ja. Kakšna je razlika med nami in moškimi?

MARA: No, moški imajo tu... *(pokaže z roko)*, me pa nimamo.

ADELA: Točno! Pri moških gre za prisotnost penisa, pri ženskah pa za odsotnost penisa.

MARA: Penisa? Kaj je to, Marjeta?

ADELA: Pa to ti je kurac, bi rekli v Beogradu. Odsotnost penisa je hendikep žensk. Zato vse ženske želijo podzavestno kastrirati moške, ker so same kastrirane. Matere svoje sinčke, žene zmaji svoje moške... Jaz sem brala neke knjige o tem. Ne rečem, da je bil ravno Marx. Brati moramo še kaj več. A to je zmota, ni stvar v penisu. Še malo ne!

MARJETA: No, nekaj že je.

ADELA: Pijta, pijta z menoj, se bomo lažje pogovarjale! Problem so moda.

MARA: Kakšna moda?

ADELA: Jajca! Moški imajo jajca! To je res. A jih imamo tudi me! Samo skrita. Mislim jajčnike. Jajčnik je stokrat več vreden kot jajce! Zato moramo svojo moč črpati iz jajčnikov. Ko srečam kakega zveznega funkcionarja, si mislim: Ti misliš, da si nekaj več, ker imaš jajca. A v resnici sem jaz več, ker imam jajčnike, torej ženska jajca. Še več, na slabšem si, ker tvoja visijo, ti jih lahko kdo odtrga, moja so skrita, varna... Punce, zavedati se moramo, da imamo jajca... In vse to pred nami. Ne bomo več predsednice sindikatov, ampak partije, občine, zveznega izvršnega sveta. Če se bomo zavedale, da imamo jajca! Marjeta, mlada si, bistra; zakaj moraš biti samo tajnica, veliko večji kreteni pa so sekretarji, predsedniki, poslanci,

akademiki... Ker se ne zavedaš, da imaš jajca! Jaz sem se vpisala v šole, da sem pokazala, da imam jajca! Ti pojdi kaj študirat! Za začetek jezike! Ne dovolim, da stagniraš! Ne smeš se zapustiti! Izšolaj se! Izredno. Zmagaj! Prerasti!

MARJETA: Ne, jaz sem zadovoljna. In zdaj imam majhnega otroka. Vsako soboto se odpeljem k Irenci na deželo.

ADELA: Ne smeš pristati na to, da si stroj za rojevanje! A oče kaj skrbi za otroka? Ali ga varuje?

MARJETA: Saj veste, kako je... jaz nisem imela očeta... otrok pa ga šeni videl...

ADELA: Ker nimaš jajc!

MARA: Saj če bi jih imela, ne bi potrebovala očeta...

ADELA: Hočem samozavestne delavke! Samozavestne sindikalistke! Hočem, da se razvijate! Mara, z vami več ne računam. Mislím, da bi se izobraževali... Zato je najboljše, da se upokojite, saj že presegate vse starostne meje... Ampak tu bo zrasel nov duh... Samozavestnih žensk. Z jajci! Ambicioznih, takih, ki bojo kaj znale... Smo se razumele? (*Popije svoj kozarec in gre.*)

MARA: (*Joče.*) Upokojim naj se... Kaj bom pa delala?

MARJETA: Mara, ne joči! Mogoče je malo pijana... Ampak povem ti... Tudi jaz bom šla od tod... Rajši tipkam moškemu brez jajc, kot ženski z jajci!

MARA: Zdaj pa grem v dom, k Jožeku... Povedati, da imam jajca, da sem jih zmeraj imela, a nisem vedela...

(Gre. Tudi Marjeta vstane in si oblači plašč.)

MARJETA: Odrasla sem! Tajnica na sindikatih. Otroka imam... pa sem še zmeraj tako nevedna. Nisem vedela, da imajo ženske jajca... da se tistemu pri moških reče penis... da gre pri meni za odsotnost penisa, da hočem globoko v sebi kastrirati vse moške... kastrirati pomeni, da jim hočem odrezati... mislim penis... joj, se bom morala še veliko učiti... stroj za rojevanje... ampak malo se je pa tudi bojim... te predsednice z jajci... Če že moram delati s kom, ki ima jajca, je že boljše, da je moški... Mislim, da imam prav... Če se bo le dalo, jo bom pobrisala od tod...

FERFILA: *(Vstopi.)* Marjeta?! Kje imaš predsednico?

MARJETA: Je že šla!

FERFILA: Imam koordinacijo. Depeoji in občina. Ta tvoja predsednica misli, da je vse... Jo bomo že postavili na njeno mesto... V sejni sobi so, ne? *(Hoče oditi, a se med vrati ustavi.)* Saj res, kako pa najina Irenca?

MARJETA: Niti pogledat je še nisi prišel. Zdaj že dve leti teka okrog.

FERFILA: Če si jo pa skrila nekam gor na Koroško!

MARJETA: Pri mami jo imam. Kako pa naj hodim v službo, kako naj delam nadure? Kdo jo bo pazil? Tvoja žena?

FERFILA: Marjeta! Kako, da ne razumeš? Ničesar nimam z ženo, zahtevam ločitev, pa mi je ne da... Vendar čez tri mesece, ko bo hči diplomirala, bom prerezal, vzel stvar v roke, dobil stanovanje, otroka bova vzela

k sebi...

MARJETA: Rajši ne obljublaj, Lojze. Kaj če ne boš mogel držati besede?

FERFILA: Bom, bom! Glej, za zdaj, da vsem pokažem, kaj mislim, te bom vzel za tajnico na občino! Si za to?

MARJETA: Kje pa je tvoja tajnica?

FERFILA: Šla je v penzijo! Bi prišla k meni na občino? Občina je vseeno nekaj drugega kot sindikati! Zdaj je občina tam, kjer je bila prej Partija. Tam si začela. In plača bo višja, kot na sindikatih. Dokazati hočem, da se te ne sramujem, da te ne skrivam...

MARJETA: Prav, Lojze! Tu mi tako ali tako ni všeč. Ta nova, predsednica Adela, pravi, da ima jajca!

FERFILA: To pravi? Preklete babe! To imamo s to enakopravnostjo spolov! Ji bom že dal jajca!

MARJETA: Zakaj bi jih dal... Še prav ti bojo prišla!

FERFILA: No, saj razumeš! Zdaj pa moram na koordinacijo! Sprožil bom tvojo premestitev! In spet bova skupaj! (Grę.)

MARJETA: Nekaj mi pravi, da nikdar ne bova skupaj...

Druga slika: SPET SKUPAJ

Marjetino tipkanje dnevnika. Njen glas. (Lahko pa tudi monolog na začetku slike.)

MARJETIN GLAS: "Tako sem se znova znašla pri Lojzetu na občini. To je bila tista pisarna, v kateri sem pred leti začela. Koliko časa je minilo od takrat! Najprej se nisem dobro počutila, ker je bila v Lojzetovi pisarni še zmeraj tista miza... Včasih sva še tudi midva... V avtu; pri meni... Seveda je govoril o ločitvi... Ampak najina Irenca je rasla... in njegova hči tudi... Sama pa tudi nisem mogla najti koga drugega. Ker je bil tu on... Moj usodni moški... Brez jajc... ja, to že lahko rečem... Še zmeraj pa so se na občini oglašali isti ljudje... Čeravno so se časi že spreminjali... Med najbolj vztrajnimi so bili Maistrovi borci..."

Pisarna. Za mizo Marjeta, ki tipka, na stolu v kotu sedi Maistrov borec Gauda.

GAUDA: (Kar malo zaspi.)

Marjeta je končala s tipkanjem, pogleda na uro... zbudi Maistrovega borca gospoda Gauda.

MARJETA: Tovariš... dve je... jaz odhajam...

GAUDA: Ja!? Jaz bom počakal tovariša predsednika občine! Ferfilo. Moram se dogovoriti za Maistrov spomenik! Moramo! Ko bomo mi

Maistrovi borci pomrli, ne bo nikogar, ki bi ga odkril...

MARJETA: Ampak tovariša predsednika danes ne bo. Šele zvečer se bo vrnil iz Beograda. Oh, jaz imam čas, boste rekli, ampak jaz ga nimam, da bi z vami čakala...

GAUDA: Vi kar pojdite... Jaz imam čas... Če smo čakali toliko desetletij, bom še zdaj počakal do večera...

MARJETA: Na svidenje. Upam, da vas varnostnik ne bo vrgel ven...

(Gre. Gauda ostane sam. Pogleda na hodnik. Potem se postavi v recitatorsko pozo.)

GAUDA: Rudolf Maister Vojanov Naprej!
"Bratje, v sedlo, vajeti v dlan!"
(Sede, zajaha stol in v ognju deklamira.)
"Drava nas zove, Jadran rjove,
vranci naj skrešejo trde potkove,
bratje - naprej!"
(Zajaha stol in "jezdi" po pisarni... Potem zaspi.)

MARA: *(Pride čistit s starim sesalcem... Gauda pa kar spi... Sesa, posesa tudi njegovo obleko... tedaj se zbudi...)*

GAUDA: Kdo je? Kaj je?

MARA: Že v redu, že v redu... Čakate tovariša Ferfilo?

GAUDA: Čakam na Maistrov spomenik!

Mara gre, stemni se... Borec znova spi...

Nekaj časa preteče, Ferfila vstopi, prižge luč, odvrže svoj kovček. Gauda skoči, oba se prestrašita.

FERFILA: Kaj pa vi tu, za vraga?

GAUDA: Vas čakam.

FERFILA: Pa menda ja ne!

GAUDA: Valentin Gauda, Maistrov borec!

FERFILA: Saj vem, saj vem. Ampak ljubi človek, zjutraj sem vstal ob petih, letel v Beograd, tam sedel na seji Zajednice jugoslovenskih opština do petih, potem jedel čevape s tovariši iz Kraljeva in Zaječara, čakal na Surčinu, letel nazaj... Prišel v pisarno pogledat telegrame... Utrujen sem kot pes... Vi pa ... vas čakam.

GAUDA: Hočem vam dobro!

FERFILA: Vsi mi hočejo dobro! Tega se najbolj bojim.

GAUDA: Poglejte. Vi ste močvirnik. Niste Mariborčan. Ko ste postali predsednik občine, ste rekli, da boste naredili vse, da bi vas Mariborčani vzeli za svojega. Veste, kaj morate narediti?

FERFILA: Kaj?

GAUDA: Spomenik generalu Maistru. To bo tudi spomenik vam! Tega si doslej ni nihče upal! Vsi so se izgovarjali. Maister je naredil Maribor slovenski...

FERFILA: Jugoslovanski.

GAUDA: Jugoslovanski! Zdaj bi bil župan Maribora kak Herr Schwarzkopf ali kaj podobnega, ne pa tovariš Ferfila. To vam povem.

FERFILA: Ampak zakaj pravijo, da je dal ustreliti prve komuniste!?

GAUDA: Kakšne komuniste! Avstrijske saboterje! Ampak za tako stvar mora imeti človek jajca!

FERFILA: Jajca! Jajca! Saj imam jajca!

GAUDA: Pa nam postavite tisti kip! Za vraga! Da

bom lahko tudi jaz končno umrl!

FERFILA: Posvetoval se bom...

GAUDA: Samo to ne... Če se boste posvetovali s Partijo, ne bo nič. Oni imajo v planu vsako leto en Titov kip, ena Titova ulica, en Titov most, eno Titovo mesto... Maistra ni nikjer.

FERFILA: Posvetoval se bom z zgodovinarji.

GAUDA: Ti so že rekli svoje... Samo jajca morate imeti.

FERFILA: Prav. Postavili bomo ta spomenik!

GAUDA: Kipar Gaber ga ima že v gipsu. Samo v bron ga morate vliti... Mi daste roko!?

FERFILA: Postavil bom ta spomenik! Zdaj pa greva! Trenutek, samo telefoniram.

(Zavrti telefon.)

Žena, serbus. Sem še zmeraj na letališču. Letalo ima zamudo! Ja, ne čakaj me...

(Spet zavrti telefon.) Marjeta... Jaz sem, Lojze... Pridem k tebi. Ja! Sem v pisarni. Tu je še tovariš Gauda...

Maistrov borec... Pridem, se morava nekaj zmeniti... Ja, pohupal bom... Adijo... pridi mi odpreti... Ne, nihče ne bo videl...

(Odloži.) Greva, sobojevnik!

GAUDA: Samo ta spomenik naj stoji, pa lahko umrem.

3.slika:NEVARNO SKUPAJ

Postelja. Na njej sedita Ferfila in Marjeta. Ona ogrnjena v haljo, on v spodobni srajci s kravato, v spodnjih hlačah in črnih nogavicah...

FERFILA: Če sem rekel, da bom, potem bom! Enkrat jim moram reči ne. Onim na Partiji in onim v Ljubljani. Saj ne morejo učiti v šolah o Maistru, tiskati knjig, imeti Maistrovih ulic, spomenik pa se bojijo postaviti. Le zakaj? Le koga bo motil!?

MARJETA: Seveda. In vsi bojo rekli: Upal si je!

FERFILA: Saj... ko da je nekaj padlo z mene, ko sem se odločil. Ko da sem začutil moč. Upam si... Jutri boš poklicala tistega kiparja Gabra. Mu povedala, da pridem osebno pogledat tisti njegov gips. Potem ga naj vlije v bron... In postavili ga bomo na Glavnem trgu... Ja, na Glavnem, zanalašč. Jaz bom slavnostni govornik. Tisti stari borec pa ga naj odkrije...

MARJETA: Koliko časa sem čakala, da se boš odločil!

FERFILA: (Vzame fotografijo z nočne omarice.) Je to Irenca? Kako je lepa!

MARJETA: V šolo hodi.

FERFILA: Kako čas beži. Še malo, pa bomo skupaj!

MARJETA: Šššš! Saj je tudi tako prav... Samo videti te hoče.

FERFILA: Poslušaj... moja žena, veš, je bolna... so rekli... težko je govoriti o tem... pač... že nekaj dni ne more vstati... Potem bom uredil... našo družino.

MARJETA: Menda si ne želiš njene smrti samo zato?

FERFILA: Včasih je zakon hujši ko pekel...!

Tedaj vse prekine strel iz revolverja skozi vrata. Z nogo jih odpre Ferfilova žena. V rokah ima partizansko pištolo.

FERFILOVA ŽENA: Tu sta golobček in golobica! Si na Surčinu!? Čakaš na letalo za Maribor? A ne bosta me... Ne bom še kmalu šla po gobe...

FERFILA: Žena... Sonja... bodi pametna... Daj pištolo!

FERFILOVA ŽENA: Pištolo naj ti dam? Je nisem dala ljudski milici, ko so rekli, naj partizani položimo orožje! Pa bi jo tebi... *(Meri vanj.)*

MARJETA: Tovarišica! Nič nisva... Pogovarjala sva se!

FERFILOVA ŽENA: Saj vem, njemu teče beseda, ko je v gatah. Čakaj ti... Sovražiš me... A ne bom ti naredila veselja... Trpel boš ob meni... Ali pa te počim... *(Sproži, a pištola je nema...)* Aha, samo en metek sem vzela... Za ključavnico. Da vidim kako lažeš. A ne boš je poročil, da veš!

FERFILA: Greva domov!

FERFILOVA ŽENA: Nikoli te ne bo poročil.

MARJETA: Bo pa postavil Maistrov spomenik.

FERFILOVA ŽENA: Maistrov kip? Hahaha! On? Bi pa res rada videla! Tako, zdaj me pa pelji domov! Smrt fašizmu - svoboda narodu.

MARJETA: Lojze! Hlače!
(Mu da hlače, on si jih obleče in gre. Žena s pištolo za njim.)

4. slika: MAISTROV SPOMENIK

V sobi predsednika občine stoji na sredi mize pokrit z belo ponjavo doprsni Maistrov kip. Okoli so zbrani Marjeta, Mara, Jožek na vozički, Pepca...Vstopi Ferfila, vsi mu zaploskajo.

MARJETA: Pokaži nam ga!

FERFILA: Bom. Skoraj nisem verjel. Šlo je skozi partijsko koordinacijo. Čez štirinajst dni bo odkritje kipa generala Maistra v Mariboru. Projekt izpeljal predsednik občine Maribor Alojz Ferfila. Še pred smrtjo zadnjih Maistrovih borcev. Demokracija v Sloveniji, mislim Jugoslaviji, se je začela.

JOŽEK: Da sem to dočakal. V domu za ostarele so trije Maistrovi borci. Rekli so mi: "Stavimo, da ne bo nič iz tega." Stavil sem za flašo piva!

FERFILA: Za to moraš imeti jajca!

VSI: Ja! (Zaploskajo.)

MARJETA: Pokaži nam ga, no! Saj smo sami domači.

FERFILA: Ti si mi dala korajžo! Odkrij plahto!

MARJETA: (Marjeta gre vznemirjena h kipu.)
Pozor. Pripravljeni. Zdaj!

Odkrije kip. To je znani doprsni kip generala Maistra. Vsi zaploskajo.

MARJETA: Kako je lep.

JOŽEK: Kaki brki. Kako mu stojijo!

MARA: Na Glavni trg te bom hodila čistiti.

FERFILA: Kdor čaka, dočaka.

MARA: Kako že gre tista Maistrova?

MARJETA: (Ostali ji pritegnejo.)
Cvete dekletu rožmarin,
oj, rožmarin zelen.
Ne našel bi v deželah treh
fant goršega noben.
Oj, cveti, cveti rožmarin
in dehti skozi vas...
Pod okno pride fantič zal:
Zdaj moram v boj krvav.
Daj rožmarina lepega
še šopek mi v pozdrav.
Ko puške bodo pokale,
nate mi bo v spomin...

*Znenada vstopita Žane ujevejevec in Feri, ki je postal
funkcionar na Partiji.*

FERI: Imate veselico?

ŽANE: Ste odkrili kip generalu Maistru?

FERI: Na tej mizi? In spet ste vi zraven,
tovarišica tajnica!

ŽANE: Kako je lep! Maister! General!

FERFILA: Ko bi vidva vedela, kaj vse sem dal
skozi! Feri, se spomniš? Najprej mestni
komite, pa ideološka komisija. Pa
Centralni komite. Zveza borcev. Izvršni
komite Cekaja. In končno bo stal. Čez dva
tedna.

ŽANE: Kurac bo stal. Ne pa Maister!

MARJETA: (Krikne.) Ne! Lojze, ne dovoli!

ŽANE: Kaj je zdaj to? Ne dovoli! Puč? Ilegalna
postavljanja kipov! Ven! Vsi ven, drugače
vas bomo odpeljali.

FERFILA: V moji pisarni si!

ŽANE: In?

FERFILA: Tu komandiram jaz!
ŽANE: Prav. Imaš prav. Spodaj je marica in
lahko se odpeljemo na UJV.
FERI: Sem rekel, ven!

Marjeta, Mara, Pepca; Jožek odidejo.

FERI: Zdaj pa sedi, Lojze!
ŽANE: Stari, kaj se pa greš? Ja, kaj se greš?
FERI: Titovega kipa nimaš v pisarni. Maistrov
pa se bohoti!
FERFILA: Imam Titovo sliko! *(Pokaže nanjo.)*
FERI: Veš, da nisem več v službi na UJV. Zato
zdaj ne govorim s tabo kot kak udbovec,
ampak kot partijec, kolega, tovariš... To
z Maistrom je eno veliko sranje! Da veš.
In to zdaj, ko je Tito bolan!
FERFILA: CK je dovolil. Ideološka komisija. Zveza
borcev. Na mestnem komiteju si bil
zraven!
ŽANE: Nismo vedeli, kaj je zadaj. Nismo vedeli,
kar vemo danes!
FERI: Maistra ne bo!
FERFILA: Bo!
ŽANE: Ne bo... In tudi tebe ne bo... več v
Mariboru! Tako!
FERFILA: Se zajebavata?
ŽANE: Poslušaj! Za tem nedolžnim kipom, za vso
to akcijo stojijo...
FERFILA: Maistrovi borci!
FERI: Maistrovi borci so fasada... Saj ne vejo
več, za kaj gre... Zadaj stoji sovražna
emigracija. Argentina. Rupnikov sin.
Zadaj stojijo študentje s polnimi ritmi.
Oseminšestdesetega smo delali v rokavicah
z njimi, zdaj pa imamo to...

Zadaj so liberalni intelektualci,
Kavčičev krog! Zadaj je zarota! In
mariborska peterica!

ŽANE: Nisi bral varnostne ocene?

FERFILA: Ne pretiravajta! Kakšna zarota?

ŽANE: Zarota proti partijski demokraciji. Proti
pridobitvam revolucije! Proti bolnemu
Titu!

FERI: Revolucija še traja, dragi moj!

ŽANE: Misliš, da bomo zdaj rekli: premagali smo
okupatorja, vzpostavili pravično družbo,
socializem, delavsko samoupravljanje,
mirno koeksistenco narodov, bratstvo in
enotnost, zdaj pa izvolite pregrete
glave, emigracija, intelektualci, tuje
obveščevalne službe, peterica,
izvolite... razdrite, porušite,
prevzemite oblast... ko bo Tito umrl.

FERFILA: Se strinjam! Seveda se strinjam. Ampak
kaj ima Maister s tem? Osvobodil je
Maribor!

ŽANE: Maister! Antikomunist!

FERI: General starojugoslovanske vojske. Prej
pa avstroogrski major! Reakcionar!

ŽANE: Kontrarevolucionar!

FERFILA: Centralni komite...

ŽANE: Centralni komite te čaka jutri ob devetih
v Ljubljani. Mi več ne sekamo glav, ne
pošiljamo na Goli otok. Stvar bomo
izpeljali elegantno.

FERI: Tega spomenika ni in ga nikoli ni bilo.
Jutri ga odnesi nazaj h kiparju. Ali pa v
avlo kake podeželske šole. In tudi tebe
več ne bo. V Mariboru! V Ljubljano se
vračaš.

FERFILA: Kam?

FERI: Kjer si začel! Na sindikate!

FERFILA: Začel sem pri mladini!

FERI: Ne moreš iti v penzijo iz Zveze mladine Slovenije.

FERFILA: Kdo bo predsednik občine Maribor?

FERI: Adela. S sindikatov! Preprosto rotacija. Rotacija kadrov. Jutri ob devetih v Ljubljano! Na CK. In: šššš, tišina, silence... Potem bomo uredili pod mizo... Sicer pa lahko posledice pripišeš sebi...!

ŽANE: In tega kipa ne sme biti nikjer več!

FERI: Vprašanj ni! Mi nismo kaka gnila zahodna demokracija! Smo socialistična družba. Zdravo!

ŽANE: Zdravo!

Gresta, Ferfila obsedi. Čez čas se nasloni na mizo in se tako rekoč nemilo razjoka nad svojo usodo. Čez dolgo časa vstopi Marjeta. Ga gleda. Se ji zasmili.

MARJETA: Kaj je?

FERFILA: Kaj! Kaj? Prekleti Maister in tista stara mumija... Ta kip gre na odpad. Jaz grem na odpad. Nisem več predsednik občine Maribor. Grem v Ljubljano! Na sindikate. Od koder sem prišel. Razumeš? Grem v pičko materino!

MARJETA: Kako si jima dovolil? Zakaj se nisi boril?

FERFILA: Ker nisem vedel, kaj je zadaj!

MARJETA: In kaj je zadaj?

FERFILA: Sovražna emigracija. Argentina. Študenti! Intelektualci! Liberalizem. Sam gnoj. Sama kontrarevolucija... In jaz jim nasedem!?

MARJETA: Maistrovi borci... kakšni študentje, kakšna Argentina... naši starčki, hej, Lojze!

FERFILA: Samo fasada...

MARJETA: In kaj bo z njim? *(Pokaže na Maistra.)*

FERFILA: Na odpad!

MARJETA: Ne! Plačala ga je občina.
(Ga vzame, da v omaro in omaro zaklene.)

FERFILA: Mogoče pa je tako najboljše. V Ljubljani bom dobil stanovanje. Vaju z Irenco bom potegnil dol. Zaživeli bomo kot družina.

MARJETA: Mislim, da Irenca sploh ni tvoj otrok!

FERFILA: Kako? Kaj govoriš!

MARJETA: Kako bi ti naredil otroka!? Saj nimaš jajc. Zmotila sem se!

FERFILA: *(Ferfila zaloputne z vrati in gre. Med vrati se obrne.)*

Marjeta... Ta bron pa na odpad!

MARJETA: Maister, si ga videl? In to je bil moj možki. Kaj naj s teboj? Na odpad nikoli! Mogoče se bojo časi kdaj spremenili, pa boš še prav prišel!
(Ga odnese v omaro in ga zaklene.)

Tu boš na toplem. Skrit. Jaz bom pazila nate. Da me ni kdo videl. *(Pogleda Titovo sliko.)*

A ti še pa nimaš dovolj kipov? Upam, da se ti ne bo zgodilo kakor Maistru. Da bi kdaj morali skrivati tvoje kipe...

Peta slika: SMRT

*Marjeta je sama v pisarni. Gre k omari s krpo v roki.
Obriše Maistrov kip...*

MARJETA: Ubogi. Tu te skrivam. Kot skrivam svojega
 otroka v domači vasi. Pravkar sem se
 vrnila od doma... Prvomajski prazniki so
 mimo. Jutri začnemo znova delati... Z
 novimi ljudmi...

*Zapre omaro. Stoji sredi pisarne. Iznenada pade s stene
Titova slika... Oglasijo se sirene... Strašen jok.
Množice jokajo. Marjeta ne ve, kaj se godi...*

MARJETA: Zgodilo se je! Tito je umrl.

*Sirene, zvonovi, jok... Toda iz omare se sliši smeh,
smeh, ki vse preglasi... Marjeta se prime za glavo in
zbeži iz pisarne... Omara se odpre... smeh... Se general
smeji?*

Šesta slika: SPREMEMBE: Srečanja pri županji

Županja Adela stoji za govorniškimi pultom. V vrstah sedijo občinski uslužbenci, "udbovec" Feri, ki je zdaj že na SZDL, Maistrov borec, igralka Jožefina, Marjeta kajpada...

ADELA: Spoštovane gospe, spoštovani gospodje. Če pa se kdo še počuti tovariš ali tovarišica, tudi prav. Ko sem pred časom sprejela županstvo, sem napovedala več novosti. Ena od njih je tudi "Srečanja pri županji". V neformalnem pogovoru vam bom govorila o svojih načrtih in dejanjih, vi pa boste lahko dajali pobude in postavljali vprašanja. Kot veste, je moja temeljna orientacija Evropa. Spremembe so tako velike, da bodo doletele tudi našo državo. Tudi Beograd ni več gluh za besedo konfederacija. Pri nas vroče glave govorijo celo o lastni državi. Vse je mogoče, kajti zid je padel. Tudi mi moramo porušiti zidove okoli nas. To mesto mora zaživeti kot univerzitetno mesto. Zato mora vsak uslužbenec občine najprej obvladati en tuji, potem pa dva tuja jezika. Vsi se morajo vpisati v tečaje tujih jezikov. Svojim uslužbencem dam šestmesečni rok. Tuje jezike bomo uvedli v vrtce. To je naša prihodnost. Zato bomo občinski denar namenili investiciji v znanje. Tudi sama povezujem Maribor z Evropo. Vrnila sem se iz Greenwicha. Zdaj se odpravljam v Gradec k županu Štinglu. Zato imam samo

pet minut za vaša vprašanja. Es tut mir
Leid. I am sorry! Toda vsak petek bom
imela Srečanja pri županji! Ima kdo kako
vprašanje?

GAUDA: Spoštovana gospa! Kdaj bomo dobili
spomenik generalu Maistru, ki se nam ga
ne bo treba sramovati? Vaš predhodnik, ki
jo je pobrisal v Ljubljano, je enega že
odnesel iz ateljeja... Pa ga je dal na
odpad. Ni upal. Si boste upali vi?

ADELA: Morda ste slišali, da mi pravijo,
oprostite gospodje, županja z jajci. Vse
bom naredila, da bo Maribor dobil velik
spomenik generalu Maistru! Toda denarja
ne bomo dali. Zbirajte prostovoljne
prispevke! Iščite sponzorje! Saj imate
prijatelje!

GAUDA: Moji prijatelji so že v nebesih, vicah in
peklu!

FERI: Gospa županja ima prav. Časi so se
spremenili. Mi v političnih organizacijah
menimo, naj civilna družba postavi
spomenik. Ne bomo ovirali.

ADELA: Občina bo dala zemljišče, uredila
komunalne zadeve. Next question, please!?

JOŽEFINA: Sem igralka! Naš teater stagnira.
Direktor Drame nima nobene besede, ves
denar pobere Opera, v baletu so sami
Romuni, ki nas tlačijo...

ADELA: Zamenjajte direktorja! Naj pride tak, ki
si bo upal. Ki bo prodril v Evropo, v
svet. Ki bo predrzen, ki bo vedel, kaj
hoče... Ki bo imel, oprostite dame,
jajca! Takega bom podprla. Ki bo presegel
slovensko majhnost!

MARA: Kaj pa dom za starostnike! Za Jožeka je

bil prostor, zame ga ni več! Kako je to mogoče?

ADELA: Mi gradimo na mladih, na prihodnosti in ne preteklosti. Toda zavzela se bom, da boste imeli evropski standard starosti... Zdaj pa me čaka graški župan Štingl. Danes teden na svidenje. Good bye! Auf Wiedersehen! A qui le tour!

(Gre.)

GAUDA: Maister!

JOŽEFINA: Teater!

MARA: Dom za starostnike...!

MARJETA: Gospe županje ni več! Na svidenje!

GAUDA: (Gre k Feriju.) Ali imate kak dinar?

FERI: Stari ali novi?

GAUDA: Saj je vseeno.

FERI: Zakaj pa ga potrebujete?

GAUDA: Za Maistrov spomenik!

FERI: Pa ravno mene ste našli.

Sedma slika: MAISTROV SPOMENIK

Pleh muzika. Vzklikanje! Množica ljudi. Na trgu pred gimnazijo visok kip generala Maistra. Med ljudmi vidimo tudi Ferfilo, Žaneta, Ferija, Marjeto, Maistrovega borca Gauda in še vsaj dva, Maro, Jožeka in seveda županjo z jajci. Poleg nje škof! Glasba zaigra Zdravljico. Igralka Jožefina stopi pred kip.

JOŽEFINA: "Mladi! Da ste pripravljeni!
Meča ne dajte nikoli iz desnice.
Naše pravice nikoli iz zenice.
Vranec naj zbolje osedlan,
da se kot strela do mej zaprašite
in prevalite lažnike kamnite.
Ko se okreše - vaš dan.
Bratje stražarji - pozdravljeni!"

Ploskajo. Potem stopi pred kip Maistrov borec Gauda.

GAUDA: General, tu smo. Tebe in našega boja
nismo pozabili. Dočakali smo dan, ko
lahko s ponosom rečemo: Bili smo
Maistrovi borci. Zdaj imamo tvoj
spomenik. Žal ga niso vsi dočakali. Mnogi
med nami so že v nebesih. Tu je njihov
predstavnik.
*(Pokaže na starčka, ki ima na hrbtu
angelove peruti.)*
Nekateri so pa prišli v pekel!
*(Odkrije se drugi, ki ima pod klobukom
roge.)*
Kot vidiš, smo se torej vsi zbrali. Zdaj
so taki časi, ko bomo zopet morali biti

čvrsti, kakor si bil ti. S temi besedami odkrivam tvoj kip.

(Odkrije kip, tako da z njega potegne zastavo.)

Zdaj pa prosim gospoda Škofa, da blagoslovi kip.

ŠKOF KRAMVOGEL: V imenu Boga, očeta in sina in svetega duha! Amen. Maribor je dočakal svoj kip generala Maistra. Blagoslavljam ga, da bi lepo rasel in se razvijal in služil tako ljudem, kakor Bogu. Seveda pa naj mi bo dovoljeno in naj bo Gospodu potoženo, da še nimamo kipa, drugemu velikemu Slovencu škofu Antonu Martinu Slomšku. Upam, da bo občina postavila tudi ta spomenik.

ADELA: S prostovoljnimi prispevki!

ŠKOF KRAMVOGEL: General Maister bodi blagoslovljen. V imenu očeta in sina in svetega duha, amen!

GAUDA: Pa ga imamo, Maistra. Zdaj pa lahko v miru umrem!

(Se zgrudi. Pogrebni marš in zatemnitev.)

Osma slika: PRED SPOMENIKOM. SLOVO.

Popoldan je . Marjeta pride in se ustavi pred kipom. Ga gleda. Potem sede na klop.

MARJETA: Oprosti, Maister, ampak meni je tisti v omari bolj všeč! Mogoče zato, ker je samo moj.

FERFILA: *(Pride od zadaj in jo prime prek oči.)*

MARJETA: Kdo je? *(Skoči pokonci!)* Ti? Ti?

FERFILA: Saj si me videla. Prišel sem na otvoritev... No, odkritje spomenika!

MARJETA: Lepo, da si prišel.

FERFILA: No, navsezadnje je ta kip tudi moje delo.

MARJETA: Tvoje? Kako?

FERFILA: Se spomniš, tedaj sem jaz začel z akcijo? Zdaj je lahko! Zdaj, ko so drugi časi. Ampak v tistih svinčenih! Meni je šla zato kariera po zlu. Pa saj veš! Zdaj je lahko! Zdaj! Mi smo nekaj tvegali! Mi smo se borili s partijsko nomenklaturo.

MARJETA: Pa res!

FERFILA: Se lahko jutri srečava? Resen pogovor imam s teboj.

MARJETA: Boš jutri še v Mariboru? Ne boš šel v Ljubljano?

FERFILA: Ne... v zvezi sindikatov organiziram štrajk zdravnikov. Jutri se sestanem z mariborskim sindikatom zdravnikov.

MARJETA: Da me ne bo kap! Ti organiziraš štrajk? Ti, ki si jih nekoč razbijal!

FERFILA: Ravno zato, ravno zato... poznam stvar. Ti novi nimajo izkušenj. To, da sem jih prej razbijal, je moja prednost. Dialektika. Stvar poznam z obeh strani...

Ampak nisem mislil govoriti s teboj o tem... Saj veš, žena je umrla.

MARJETA: Vem, poslala sem sožalni telegram. V imenu županje.

FERFILA: Zdaj bi lahko... mislim, če bi hotela, zdaj sem sam...

MARJETA: Saj imaš hčer...

FERFILA: V Švici. Šla je z nekim zdravnikom... delati v sanatorij... Zdaj bi lahko končno naredil vse za Irencu... Popravit... oprost, mislim, prej ni šlo. Zdaj lahko končno poravnam... Lahko izpolnim svojo očetovsko dolžnost.

MARJETA: Irenca je že poskrbela zase... Dela... ponoči... v diskoteki... Čez dan spi... in študira...

FERFILA: Ampak zdaj bi lahko naredil nekaj za vaju!

MARJETA: Ti? Za naju? Sam si! Nikogar nimaš, ki bi skrbel zate! Ti likal srajce... Kuhal. To je! Ki bi skrbel zate! Zdaj, ko boš star!

FERFILA: Star! Delam. Sem član Novih sindikatov. Jaz ti hočem samo dobro. Pomagal bi ti.

MARJETA: Točno osemnajst let prepozno! Še več!

FERFILA: Imaš drugega?

MARJETA: Nimam. Ni stvar v drugem. Saj se tvoja žena še niti dobro ohladila ni.

FERFILA: Je. Saj je bil le pepel. Zdaj sem svoboden. Končno!

MARJETA: Bodi! Le bodi svoboden. Tudi jaz sem. Komaj sem se osvobodila od tebe! Razumeš!?

FERFILA: Ne razumem. Praviijo, da stara ljubezen ne umre!

MARJETA: To je res. Ampak med nama ni šlo za ljubezen.

FERFILA: Zakaj pa?
MARJETA: Za pomoto! Es tut mir Leid. I am sorry.
Zdaj pa moram na jezikovni tečaj, da me
ne bo županja z jajci odpustila!
(Gre.)
FERFILA: Babe!
ŽANE: Lojze, si res ti!?
FERI: Lojze, sem te videl na prireditvi!
FERFILA: Saj veš. Maister je bil tudi moj projekt.
Enega sem že dal narediti! Pa... kaj bi o
tem!
FERI: Tudi moj. Zdaj sem na SZDL. Sem dovolil
zbirati prispevke.
ŽANE: Navsezadnje je bil tudi moj. Če ga mi na
ujeveju ne bi tako vztrajno preganjali,
bi že vsi pozabili nanj!
FERFILA: Imaš prav, mi smo največ naredili zanj!
Gremo na špricer!

Deveta slika: ŽUPANJA V EVROPO, TAJNICA V PENZIJO

Na občini v pisarni.

ADELA: So stranke še zmeraj zunaj?

MARJETA: Ja, kakšnih deset jih je še.

ADELA: Odpusti jih!

MARJETA: Kaj naj rečem?

ADELA: Marjeta, po vseh teh letih pa še sprašujete! Recite, da me je iznenada poklical predsednik vlade...

MARJETA: Tudi tajniku škofije?

ADELA: Kaj bi pa ta rad?

MARJETA: Slomškov spomenik. In zaradi papeževega obiska...

ADELA: Jutri, jutri.

MARJETA: Kaj pa tisti advokat... nemška manjšina!

ADELA: Kaj bi pa ta rad?

MARJETA: Teggetthov spomenik!

ADELA: So znoreli s temi spomeniki? Jutri, jutri. Utrujena sem!

MARJETA: (Gre ven. Slišimo.) Gospe županje ni! Je morala znenada v Ljubljano...

ADELA: So šli?

MARJETA: Razburjali so se. Da nimajo časa čakati po občinskih hodnikih! Ampak ne skrbite!

ADELA: Imaš kaj za pit?

MARJETA: Ja... (Gre in odpre hladilnik. Vzame ven steklenico viskija. Natoči v kozarec za en prst. Ponudi županji.)

ADELA: Kar vi popijte! Saj ste tudi že utrujeni! Izvolite!

(Ji vrne kozarec, Marjeta pije, županja pa vzame steklenico in jo v enem požirku

do polovice izprazni. Marjeta belo pogleda.)

Bova malo posedeli... Sem že utrujena. Saj vidite, kaj sem naredila v teh letih! Iz navadnega mesta univerzitetno mesto. Iz provincialnega teatra svetovno velesilo. Podrla Jugoslavijo, naredila novo državo Slovenijo. Postavila spomenike... Vse sama! Čas je, da izprežem.

MARJETA: Pa ja ne boste šli v penzijo!

ADELA: Ne! V Evropo! Grem za veleposlanico. Z jajci.

MARJETA: Zapustili boste Maribor? Zmeraj ste rekli, da vam je Maribor vse!

ADELA: Seveda mi je. Ampak za Maribor bom lahko največ naredila v Evropi. V Bruslju ali pa morda v Dublinu ali v Strassbourgu.

MARJETA: Ne morem verjeti.

ADELA: Verjemite. Nova država potrebuje veleposlanike z jajci. Boste še kozarček!?

MARJETA: Hvala, ne!

ADELA: Jaz pa bom še malo. (Dvigne steklenico in jo izprazni.)

MARJETA: Vam ne bo slabo?

ADELA: Ne. Samo za diplomatsko službo treniram.

MARJETA: Kdo pa pride za vami?

ADELA: Ne vem. Menda profesor Grahek. Direktor Inštituta za razvoj Maribora.

MARJETA: Ta, ki je menjal šest tajnic, tri poddirektorje in sedem svetovalcev v dveh letih?

ADELA: Ta! Najprej bo preuredil vse te pisarne, boš videla, zamenjal ljudi, postavil stražo pred pisarno in potem bo začel na

novo.

MARJETA: Grem rajši predčasno v penzijo.

ADELA: Ne. Ti boš morala še na tečaj računalništva, kibernetike in elektronike. Še imaš kako steklenico? Moram uriti diplomacijo!

MARJETA: Spremila vas bom domov... tako bova obe odšli...

Deseta slika: PROLOG V MEMOARIH

Moderna pisarna kot na začetku igre. Marjeta z rožami in darili v naročju se poslavlja... Gleda naslove knjig.

MARJETA: Kaka darila smo si včasih dajali! Si obešali ogrlice okoli vratu, si pripenjali ure. Zdaj pa sami memoari. Janez Janša Okopi. Janez Janša Premiki. Dr. Janez Drnovšek Moja resnica... Če bi jaz pisala memoare. Memoare občinske tajnice. Nekateri bi v luft skakali.

Ugasne luč, zabliska se in zagrmí, vrata omare se odpro.

GLAS: Pa jih piši, piši svoje spomine...

MARJETA: Pa ja ne govoriš ti, Maister?

MAISTROV KIP: Jaz govorim, Marjeta.

MARJETA: Bron govori?

MAISTROV GLAS: Moj duh govori. Oglasim se samo ljudem, ki se jim moram oglasiti. Ti si poskrbela zame, da nisem končal na odpadu. Zato ti pravim, piši te svoje memoare. O sebi, o občini, Mariboru, predvsem pa o meni, o mojih borcih... O tem, kako so nas zapostavljali.

MARJETA: Zdaj imaš velik kip v parku. In postavili te bojo v Ljubljani.

MAISTER: Ko boš napisala, mi pridi v park povedat. Pozno zvečer... Da se bova lahko pogovorila.

MARJETA: Ko bom napisala, pa na svidenje.

MAISTROV DUH: Zdravstvuj, zdravstvuj, zdravstvuj. In ne pozabi me.

EPILOG

Maistrov kip v parku pred gimnazijo. Kakšen človek gre mimo. Dva mlada se poljubljata za kipom in potem odideta. Ali nek pijanec ne urinira? Pojavi se Marjeta.

MARJETA: Saj mi je kar tesno! Nisem pred dvema letoma bledla? Nisem bila malo okajena? Kako bi bron govoril? Pa četudi je, mar ni pozabil? Ni govoril samo tisti, ki sem ga imela skritega v omari?

MAISTER: Pridi bližje! (Pomaha z roko.)

MARJETA: Torej je res.

MAISTER: Si napisala?

MARJETA: Sem. Sto strani. Ne vem, kako so ljudje izvedeli. Nekateri so zelo vznemirjeni.

MAISTER: Si pisala tako, kot je bilo?

MARJETA: Kolikor sem se pač spomnila.

MAISTER: Si pisala o meni?

MARJETA: Sem. O tebi tudi... in o onem doprskem Maistru v pisarni. In o funkcionarjih. Nekatere je že strah.

MAISTER: Prav. Dobro me poslušaj, potem pa dopiši... tole dopiši!

Včasih se Maistrov duh sprašuje, ali se je vse skupaj izplačalo. Boji za mejo in vse drugo. Zdaj bojo podrli meje z nekaterimi sovražniki in okupatorji Slovenije. Znotraj Slovenije pa delajo nove meje. Na Trojanah. Pod Nanosom. Ob Savi! Med ljudmi delajo meje. Vabijo Nemce nazaj. Slišim, da bi naj spet imeli pravice. A zato, ker so nas ogoljufali za Koroško? V mestu vidim Zimmer frei. Gösser Bier, Willkommen! Gasthof! Smo se

zato borili?

MARJETA: Maister, to so samo reklame. Tržni prijemi!

MAISTER: Ne! Tista županja je rekla, Maribor, adijo, grem v Evropo. Ljudje hodijo v Avstrijo delat... Sem se zato boril...? Sem se zato boril...? *(Se joče.)*

MARJETA: Ne jemlji tega tako hudo... Časi so se spremenili.

MAISTER: Danes se ne bi več boril... Ne za vas... Ne za take...
(Vzame v roko sabljo in jo na kolenu prelomi.)

MARJETA: Maister, kaj delaš?

MAISTER: Zapiši, kar sem rekel!

MARJETA: Ne, ne bom. Nimaš prav. Memoari so neumnost! V Dravo jih bom vrgla. V Dravo!

MAISTER: Nikar! Daj jih hčerki, naj jih shrani. Čez sto let bojo zrcalo našega časa. Dopiši in daj hčeri! Si slišala? Pozdravljena! Zdravstvuj! Zdravstvuj!

MARJETA: Ubogi Maister.

MAISTER: Ne pomiluj me, temveč resno poslušaj, kar ti govorim. Daj memoare hčeri, da bo zapisano. Zdravstvuj! Zdravstvuj!

POST SCRIPTUM:

Maistrov spomenik stoji sam. Z zlomljeno sabljo. Na klopi sedi nekdanji udbovec Žane.

ŽANE: Maister, Maister? Kdo bi si mislil, da te bom jaz kdaj čuval! Neki vandali so ti zlomili sabljo. Že delajo novo. Lahko pa kdo pride in ti odlomi še roko. Župan Grahek me je najel. Honorarno delo za upokojenega udbovca. Vsakomur pride prav kak tolar. Opazujem ljudi, gledam, kdo je sumljiv, si kaj zapišem... Saj ni mogoče, da bi nova oblast ne potrebovala informacij. In kaj naj stari udbovec dela drugega kot poslušaj, opazuje, beleži... Ampak tebi res vsa čast, stari! Dolgo ti nismo dali spomenika, zdaj pa si v veliki modi. Še v Ljubljani boš jahal konja. Že kdaj si si upal in rekel Ljubljani: Ne bojim se vas, delal bom po svoje... Ti si simbol Štajerske... Štajerskega junaštva. Maister, ti si bil pravi Štajerc, vsi drugi danes so navadne nule.

MAISTER: (Jezen.) Pa kakšen Štajerc. Saj sem s Kamnika! Samo svojo dolžnost sem naredil. V pravem času! Ti pa si oblasti rit lizu!

ŽANE: Kaj? Je mogoče? Kip govori! Zapišimo! Pričo, potrebujem pričo. Po magnetofon skočim!

Nekaj časa je trg prazen. Potem nastopi Irenca. S seboj ima mamine memoare. Sede na klop. Vzame slušalko...

IRENCA: "Halo, halo! Zanimalo vas je, kaj je v

maminih memoarih. Ja, njena hči. Tu jih imam. Ja, vse o vašem očetu. Da je bil komunistični diktator. Da je umrl na moji mami, ker je izkoristil podrejeno osebo. Spolno izkoristil... Jutri gre v tisk. V Slovenske novice... Sem za dogovor! Sem. Deset tisoč mark vsaka stran... Prav... Jutri zvečer pred Maistrovim spomenikom... Prinesite "lovo".

"Halo, halo! Foter. Klical si me! Pa kje si izvedel za memoare? Vse piše, vse... Kako si bil strahopeten... Dvajset tisoč mark... Dvajset... Ja, kot odškodnino za odsotnost očetovstva. Ne, nisem pokvarjenka! Le tvoja hči sem... V petek pridem v Ljubljano. Pusti denar v kuverti v recepciji Slona. Ne, ne maram te videti. Samo marke. In dobiš vse o sebi!"

"Halo, gospod komediograf... Ja... občanka brez imena... Imam memoare nekdanje občinske tajnice. Kot zanalašč za komedijo... Kroniko komedijo. O nekdanjih funkcionarjih. O Maistrovem spomeniku. Napišite komedijo. Pol honorarja! Vi pol, jaz pol... Seveda boste vi pisali... Ampak jaz imam snov, osebe, dokumente...? Ne plačuje honorarjev! O sheet!

Odide... Čez čas se vrneta Žane in Feri.

ŽANE: Če pa ti pravim... Govoril je!

FERI: Nor si ali pa pijan.

ŽANE: Prišežem. Čakajva... vključil sem prisluškovalno napravo... Kakšno tehniko imajo danes! Mi pa smo delali z magnetofoni težkimi kot kolnkišta...

FERI:

Kam smo prišli! Prej smo prisluškovali
ljudem. Zdaj pa kipom... Tako varna naša
država pač še ni bila...